

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**OTÁZKA NEZÁVISLOSTI SKOTSKA
V PROGRAMECH BRITSKÝCH POLITICKÝCH
STRAN**

Jan Železný

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**OTÁZKA NEZÁVISLOSTI SKOTSKA
V PROGRAMECH BRITSKÝCH POLITICKÝCH
STRAN**

Jan Železný

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, PhD. za odbornou pomoc při jejím zpracování a především za čas, který mi při konzultacích věnoval.

Obsah

1 ÚVOD	6
2 STRUČNÝ VÝKLAD POJMŮ SECESE, SEPARATISMUS, NACIONALISMUS A NÁRODNÍ Hnutí.....	12
3 SKOTSKÝ NACIONALISMUS V MEZIVÁLEČNÉM A POVÁLEČNÉM OBDOBÍ	14
3.1 Vývoj skotského nacionalismu do II. světové války	15
3.2 Vývoj skotského nacionalismu po II. světové válce.....	17
3.2.1 Labour Party a poválečná obnova.....	17
3.2.2 Referendum z roku 1979	19
3.2.3 Thatcherismus a kampaň za vytvoření skotského parlamentu	21
3.3 New Labour, devoluce a referendum z roku 1997	22
4 STANOVISKA HLAVNÍCH POLITICKÝCH STRAN KE SKOTSKÉMU SECESIONISMU.....	27
4.1 Skotská národní strana	27
4.1.1 Gradualisté vs fundamentalisté.....	27
4.1.2 Volební programy SNP.....	28
4.1.3 Cesta k referendu o nezávislosti 2014	32
4.2 Conservative Party a Scottish Conservative Party	37
4.2.1 Rifkindova komise a ideové směřování po roce 1997	38
4.2.2 Calmanova komise a otázka referenda	41
4.3 Labour Party a Scottish Labour Party	45
4.3.1 Období v čele skotské exekutivy	47
4.3.2 Devoluční komise a otázka referenda.....	48
4.4 Liberal Democrats a Scottish Liberal Democrats	52

4.4.1	Steelova komise a spoluúčast ve skotské exekutivě	52
4.4.2	Federalismus a Home rule komise	53
4.5	Kampaně Better Together a Yes Scotland	56
5	REFERENDUM O NEZÁVISLOSTI Z ROKU 2014	59
6	ZÁVĚR	61
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	66
8	RESUMÉ.....	74

1 ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je otázka skotského secesionismu v reflexi britských politických stran ve 20. století a na počátku 21. století, a to jak na britské celostátní tak rovněž skotské regionální úrovni. Těžištěm práce tedy bude analýza programatiky jednotlivých politických subjektů, tj. jejich volebních programů pro všeobecné volby do Dolní sněmovny britského Parlamentu (*House of Commons*) a volby do Skotského parlamentu (*Scottish Parliament*) spolu se stěžejními programovými dokumenty určenými pro veřejnost i dovnitř jednotlivých politických stran. Zde budou analyzovány především výstupy stranických odborných komisí, jež zkoumaly otázku skotské nezávislosti, popřípadě procesu devoluce, resp. výstupy vládních a parlamentních komisí v případech, kdy probíraná politická strana působila v těchto orgánech. Cílem je tedy poskytnout jasnou odpověď na otázku, jak se lišilo vnímání otázky skotské nezávislosti (skotského secesionismu) u jednotlivých britských politických stran a jak se toto stanovisko promítalo do konkrétních navrhovaných politik (*policy*) zmíněných ve volebních programech.

Důvodem budiž, že otázka skotského secesionismu se v posledních letech stala jedním ze stěžejních témat, opanujících britskou politickou scénu. Příčinu možno spatřovat ve výsledku voleb do Skotského parlamentu z roku 2011, kdy se Skotské národní straně (*Scottish National Party*, dále jen SNP) podařilo získat nadpoloviční většinu křesel (65 ze 129) a potvrdit tak nejen postavení nejsilnější skotské strany, ale i znovu sestavit jednobarevnou regionální vládu. Hlavním volebním tématem SNP byla právě otázka skotského secesionismu, což vyústilo v požadavek skotské vlády na uspořádání referenda o vyhlášení nezávislosti Skotska na Velké Británii (dále rovněž Spojené království). Tento podnět byl britskou vládou akceptován a došlo ke stanovení data vyhlášení referenda na září 2014. Logickým doprovodným jevem se stalo utvoření oponentních názorů u hlavních britských politických stran (též tzv. *westminsterských stran* – *Westminster parties*) včetně jejich regionálních odnoží a vznik kampaně *Better Together*, v níž se tyto politické subjekty spojily. Nutno ovšem poznamenat, že otázka skotského secesionismu není v britské politice nastolena nově. Její přítomnost můžeme v různé míře intenzity sledovat po většinu 20. století v závislosti na významných milnících britské historie, jež vždy buď posílily, nebo naopak snížily touhu různých politických a společenských subjektů tento problém diskutovat. Jednalo se přitom nejenom o zahraničně-politické zvraty a jejich následky (např. I. a II. světová válka, ukončení bipolární konfrontace rozpadem SSSR), ale především domácí politické dění (vznik tzv. *státu blahobytu* – *welfare state*, kulturní revoluce 60. let

či nástup tzv. *nové pravice* v podobě vlády konzervativní premiérky Margaret Thatcherové).

Práce bude kromě úvodu, seznamu použitých zdrojů a pramenů a závěru členěna do čtyř tematických bloků.

První obsahový blok bude krátce věnován definici a ukotvení všeobecných pojmů, které jsou v předložené bakalářské práci použity. Cílem bude ujednotit jejich výklad pro potřeby tohoto konkrétního textu a zamezit tak možným nesrovnalostem či chybným interpretacím. Základním zkoumaným jevem bude otázka secesionismu jako ideového podkladu různých politických subjektů. Zde bude použita typologie a přístup Allena Buchanana s důrazem na teritoriální rozměr secesionismu a z něj vyplývajícím vztahem mezi regionem usilujícím o secesi (odtržení) a původním státem, jehož je součástí. Tyto teoretické poznatky pak již budu konkrétněji specifikovat v kontextu Velké Británie, resp. Skotska v podobě bližšího definování otázky skotského secesionismu.

Druhý z nich se bude zabývat představení problematiky skotského secesionismu jako samostatného tématu a jeho začlenění v historické perspektivě vztahů mezi Skotskem a Anglií. Vzhledem k primárnímu zaměření, charakteru a rozsahu práce v této části rezignuji na hlubší analýzu historického vývoje. Zaměřím se pouze na stěžejní události, které významně formovaly politické a správní postavení Skotska v rámci Spojeného království, popřípadě ty, které přispěly k vzednutí opětovného zájmu o otázku nezávislosti mezi skotskou veřejností či politickou elitou.

Úvodní část se bude věnovat nástinu tematiky skotského secesionismu v historickém kontextu. V rámci 20. století jako stěžejního období tak bude zmíněno několik domácích i zahraničně-politických událostí. Cílem bude představit tvrzení historika Richarda Finleyho, jenž v knize *Dějiny Skotska* tvrdí, že skotský nacionalismus (popř. otázka secese) vždy výrazně sílil v období zhoršené hospodářské situace Velké Británie, která na Skotsko vzhledem k zastaralosti a nízké diverzifikaci průmyslových odvětví dopadala obzvláště silně, či v době oslabení atributů tzv. *státu blahobytu*. Zmíněn tak bude dopad I. světové války na vzednutí nacionalistického a dělnického hnutí spolu s formulováním požadavků vůči Scottish Office v Londýně. Dále pak vlna nacionalistických nálad v době celosvětové hospodářské krize, jež vedla k zhroucení skotského těžkého průmyslu a časově se shodovala se vznikem Scottish National Party (SNP) v roce 1934. Dalšími uvedenými milníky budou II. světová válka, zavádění atributů *státu blahobytu* po jejím skončení a rozvoj nacionalistických politických požadavků

v 60. letech. Ty ústily v růst podpory a politického vlivu SNP a události vedoucí k vyhlášení prvního referenda o autonomii Skotska v roce 1979. Důležitým tématem zde bude rovněž působení konzervativní britské vlády Margaret Thatcherové a negativní vliv její politiky rozpočtově úsporných opatření (*austerity measures*) a privatizace na britsko-skotské vztahy, jehož leitmotivem se stalo zavedení tzv. *daně z hlavy* (*poll tax*).

Poslední část prvního tematického bloku bude věnována problematice vzniku tzv. New Labour a jejího vnímání skotského národnostního hnutí, jež se po vítězství v parlamentních volbách do Westminsteru v roce 1997 přetavilo v rozvolnění správy země z dosud čistě unitárního státu v rámci tzv. *devoluce*. Přestože se jednalo o širší proces, zahrnující rovněž oblasti Walesu a Severního Irska, ve své práci plánují reflektovat pouze dopad na oblast Skotska jako regionu, který získal nejvyšší míru autonomie z výše zmiňovaných oblastí. To se projevilo ve vzniku Skotského parlamentu v Holyroodu a skotské vlády (*Scottish Executive*, později *Scottish Government*) s poměrně širokými pravomocemi, které byly v následujících letech dále rozšiřovány. Na tomto faktu bude rovněž demonstrován dynamický charakter devoluce jako dosud neuzavřeného procesu, který nutně neústí ve vyhlášení nezávislosti jednotlivých území, ale právě v případě Skotska zahrnuje řadu možností výrazného posílení autonomního postavení místní vlády. Tato koncepce označovaná jako tzv. *devo max* bude v práci rovněž velmi stručně představena se zřetelem na její hlavní definiční sféru, kterou je pravomoc skotských autonomních orgánů v oblasti stanovování a výběru daní.

Třetí, rozsahem obsáhlejší, tematický blok se pak již zaměří na reflexi problematiky skotského secesionismu v programatice britských politických stran, přičemž základní dělení bude vedeno po štěpné linii zastánců x odpůrců skotské nezávislosti. Doplňující štěpnou linií (*cleavages*) bude rozdělení na politické strany s celostátní působností a regionální politické strany, respektive regionální odnože celostátních politických stran, které po devoluci vystupují v otázkách spadajících do kompetence regionálních samosprávných orgánů dosti autonomně, což platí především pro oblast Skotska.

Jako představitel pozitivního přístupu k otázce skotského secesionismu a proponent kampaně za vyhlášení skotské nezávislosti na Velké Británii bude vybrána Skotská národní strana (SNP), která tuto myšlenku dlouhodobě podporuje a učinila z ní jedno z hlavních témat před volbami do Skotského parlamentu v roce 2011. Rozebrány tak budou základní programové dokumenty a vize SNP. Z nich budou blíže zkoumány především volební programy pro volby do Skotského parlamentu v letech 2007 a 2011 spolu se stěžejním dokumentem *Choice: A Historic Opportunity For Our Nation*. Zmíněny budou rovněž

projevy a další mediální výstupy předních představitelů strany v čele s tehdejšími předsedou strany a skotským premiérem Alexem Salmondem.

Dalším analyzovaným subjektem bude Konzervativní a unionistická strana (Conservative and Unionist Party, též Konzervativci). U ní se zaměřím na proměnu vnímání otázky skotského secesionismu od původního odmítavého postoje, přes vstřícný obrat Edwarda Heatha na přelomu 60. a 70. let, přes naprosté odmítání v době vlády Margaret Thatcherové, až po uznání problematiky jako závažného politického problému za koaliční vlády Davida Camerona v novém tisíciletí. Analyzovány tak opět budou významné programové dokumenty, vztah Konzervativců k devoluci a výstupy předních představitelů strany, vymezujících se pro či proti myšlence skotské samostatnosti. Ze stěžejních zmiňme například projev Edwarda Heatha na konferenci strany v Perthu v roce 1968 (tzv. *Declaration of Perth*), projev ministerského předsedy a lídra strany Davida Camerona v Olympijském parku v roce 2014 nebo vystoupení ministra financí George Osborna o nemožnosti zachování britské libry jako měny potenciálního nezávislého skotského státu, resp. nutnosti vytvoření monetární a fiskální unie mezi samostatným Skotskem a zbytkem Velké Británie. Dané dokumenty a vystoupení budou rovněž dány do souvislosti s dlouhodobě špatnými volebními výsledky Konzervativců ve Skotsku, a to nejen ve volbách do Skotského parlamentu, ale i celostátního Parlamentu v londýnském Westminsteru.

V případě Labour Party a Liberal Democrats (Liberálních demokratů) bude postupováno zcela analogicky s tím rozdílem, že v případě labouristů se budu podrobněji věnovat otázce procesu devoluce, který zahájila vláda Tonyho Blaira. Zmíněna bude rovněž oslabující pozice labouristů, odrážející se ve snižování počtu poslanců Skotského parlamentu a ztráta vládní pozice ve prospěch SNP. Z programových dokumentů zde budou analyzována především doporučení tzv. *Scottish Labour Devolution Commission* ve vztahu k prohloubení devoluce a přenosu pravomocí od parlamentu ve Westminsteru ke Skotskému parlamentu v Holyroodu. V případě strany Liberal Democrats bude uplatněn stejný model, více se však zaměřím na představení jejich ideje zavedení tzv. *home rule* (domácí vlády) a federalizace Velké Británie, která je mezi britskými politickými stranami ojedinělá.

Zvláštní pozornost bude poté věnována vzniku kampaně *Better Together* (jako ideové protiváhy nacionalistické kampaně *Yes Scotland*), tedy projektu lobujícího za zachování Skotska jako součásti Spojeného království. V ní spojily své síly všechny tři skotské regionální odnože hlavních celostátních stran (tj. Scottish Labour Party, Scottish

Conservative Party, Scottish Liberal Democrats) a do jejího čela postavily bývalého labouristického ministra financí Alistaira Darlinga. Právě jím podepsaný dokument *We Belong Together: The Case for a United Kingdom* poslouží k analýze hlavní argumentace zastánců zachování unie.

Čtvrtý a poslední tematický blok bude věnován otázce samotného zářijového referenda roku 2014 a reakcím výše zmíněných subjektů na jeho průběh a výsledky spolu s nástinem dalšího možného vývoje celé problematiky tak, jak ji vidí jednotlivé politické strany. Tato událost je zmíněna jako vyústění všech popisovaných politik a zároveň tvoří časové ohraničení práce.

Předložená bakalářská práce je kompilátem uplatňujícím harvardský způsob odkazování. Jak již vyplývá z jejího zadání, hlavním zdrojem mi při její tvorbě budou anglicky psané texty britských a amerických autorů. Publikace českých autorů poté poslouží pouze k doplnění některých skutečností, popřípadě jich využiji ke konfrontaci britských textů jako tematicky neutrálního zdroje. Ke stěžejním titulům první části budou patřit: kniha Alenna Buchanana *Secession: The Morality of Political Divorce from Fort Sumter to Lithuania and Quebec* spolu s publikací Přemysla Rosůlka *Politický secesionismus a etické teorie: Allen Buchanan a jeho kritici* z nakladatelství Barrister and Principal v Brně. Historický kontext a vývoj otázky skotského secesionismu v průběhu 20. století budu následně čerpat z knih *Dějiny Spojeného království* editora Kennetha Morgana, *Dějiny Skotska* editora Daniela Sameka a *Devolution and British Politics* editora Michaela O’Neilla. Hojně citovanými publikacemi v celé seminární práci pak budou *Contemporary British Politics – 4th Edition* od trojice autorů Bill Coxall, Lynton Robins a Robert Leach a *Oxfordský průvodce britskou politikou 20. století* editora Johna Ramsdena.

Zbytek zdrojů tvoří výše zmíněné volební programy relevantních politických stran spolu se strategickými dokumenty, které vyjadřují jejich vize a postoje k otázce skotského secesionismu (resp. kampaní *Better Together* a *Yes Scotland*). Jako doplňkový materiál pak budou užity konferenční projevy, novinové sloupky a další mediální výstupy předních představitelů těchto politických stran, k jejichž analýze budu využívat internetové verze seriózních britských médií a zpravodajských serverů jako je BBC, The Independent, The Telegraph, The Guardian, Financial Times či tematických a odborných časopisů jako je *Mezinárodní politika* Ústavu mezinárodních vztahů (*Institute of International Relations*) či zahraniční *The Political Quarterly*. Stěžejní postavení mezi těmito médii pak bude mít týdeník *The Economist*, z něhož plánuji čerpat politické a ekonomické analýzy programů

jednotlivých politických stran a užívat jej i k zasazení kroků předních politických aktérů do celkového kontextu kampaně před referendem o nezávislosti Skotska z roku 2014.

Důležitým pramenem rovněž byly oficiální dokumenty britské a skotské vlády či jim podřízených úřadů, publikované jako nezávislé zdroje informací u příležitosti referenda o nezávislosti z roku 2014. V neposlední řadě rovněž odborné shrnující zprávy Dolní sněmovny westminsterského Parlamentu a Skotského parlamentu.

2 STRUČNÝ VÝKLAD POJMŮ SECESE, SEPARATISMUS, NACIONALISMUS A NÁRODNÍ Hnutí

Etymologický základ pojmu secese lze nalézt v latině u slova *secedere*, jež znamená jakýkoliv akt oddělení. Z něho je odvozen i současný anglický název *secession*, který lze v nejširším pojetí vykládat jako odtržení od politické či náboženské organizace. Zpočátku měl pojem secese v Evropě, resp. v anglosaském prostoru spíše náboženskou konotaci, jež získal ve 30. letech 18. století. V roce 1733 došlo k rozkolu ve skotské *Church of Scotland*, z níž odešla část věřících. Ti začali sami sebe nazývat *seceders* a pro svou církev zvolili pojmenování *The Secession Church*. Tento náboženský rozkol ve Skotsku následně v 19. století umožnil přenesení pojmu i do politické oblasti (Rosůlek, 2014: 19).

V politickém smyslu lze pak secesi chápat jako úsilí určité entity o vymanění se z autority státu pomocí změny státních hranic tak, aby do nich tato entita již nebyla zahrnuta. Secesionismus tak vždy vznáší určité teritoriální nároky, přičemž nezpochybňuje autoritu státu jako takovou, pouze politickou autoritu uplatňovanou na členy a teritorium dané entity (Buchanan, 1991: 11 – 12). Secese se rovněž liší od separatismu, neboť označuje úplné oddělení dané entity od původního státu, zatímco separatismus (jež je někdy nazýván interní secesí) je oddělením, které však územní celistvost státu zachovává (Rosůlek, 2014: 28). Není shodná ani s revolucí, neboť jejím hlavním cílem není svržení existující vlády či fundamentální změna ústavních, ekonomických či sociopolitických podmínek v existujícím státě (jako v případě revoluce), ale naopak vytvoření podmínek nových v rámci nové vládní autority na vlastním teritoriu, přičemž vládní autorita původního státu zůstává nedotčena (resp. není cílem secese ji svrhnout či zničit) (Buchanan, 1991: 10).

Z normativního hlediska existuje dle klasifikace Allena Buchana vícero druhů politického zdůvodnění secese. Jedním z nich je „*secese těch, kteří se mají lépe*“ (v angl. originále *secession of the better off*), kterou lze dále dělit do dvou podskupin. V první z nich se separující se entita snaží osvobodit z praktikovaného systému přerozdělování, který vnímá jako vůči ní nespravedlivý. Nezpochybňuje přitom nutnost redistribuce bohatství k zajištění sociální spravedlnosti, domnívá se však, že redistributivní politika státu, jehož je součástí, požadavky spravedlnosti dalece překračuje, je excesivní a lze ji označit za vykořisťování „*těch, kteří se mají lépe*“ (*the better off*) „*těmi, kteří se mají*

hůře“ (*by those worse off*). Jejich plody zvýšené produktivity jim jsou neprávem odejmuty, aby z nich těžili ti, kteří na ně nemají právoplatný nárok. V druhé podskupině pak dochází k radikálnímu odmítnutí principu redistribuce jako celku (Buchanan, 1991: 16 – 17). Pro zastávce skotského secesionismu v čele se *Skotskou národní stranou* (*Scottish National Party* – SNP) je přitom příznačné právě užití prvního typu argumentace „*těch, kteří se mají lépe*“ ve svém politickém programu a to především ve vztahu k přerozdělování zisků z těžby ropy a zemního plynu na skotském území centrální vládou v Londýně, které vnímají jako nespravedlivé (viz např. Salmond, 2012 či kampaň *It's Scotland's Oil*, viz dále). Danou argumentaci lze rovněž nalézt v případech, kdy strana obviňuje britskou vládu z nespravedlivého přerozdělení daňových výnosů, které způsobuje horší ekonomické postavení Skotska vůči Anglii a neslouží tak skotským národním zájmům (viz Salmond 2012).

Nacionalismus je poté ideologické přesvědčení, že etnicky definovaný národ představuje nejvhodnější politickou organizaci (Ramsden, 2006: 547), resp. že politický a národní celek by měly být totožné. Ve výkladu historického vývoje stejně jako v analýze soudobých politických událostí nacionalismus zdůrazňuje význam národů a národní charakter poté vnímá jako všeprostupující faktor. Lidé by proto měli vnímat především svoji národní identitu a v zájmu jejího rozvoje či obrany být připraveni obětovat své vlastní zájmy či ostatní užší identity (Miller – Colemanová – Connolly – Ryan, 2003: 315). Národní (či národnostní) hnutí si klade za cíl reprezentaci příslušníků konkrétního národa a to na základě společných kulturních i materiálních zájmů. Jestliže je daná národnost zahrnuta do hranic jiného státu, má národní hnutí nutně separatistický charakter. Politické programy takovýchto hnutí proto povětšinou obsahují požadavek nezávislé státnosti či komplexní revizi státních hranic (Miller – Colemanová – Connolly – Ryan, 2003: 315). V případě skotského nacionalismu lze tento bod nalézt ve volebních programech již zmíněné SNP, jež jím definuje i základ svého politického působení (viz např. *Scottish National Party*, 2007 nebo *Scottish National Party*, 2011).

3 SKOTSKÝ NACIONALISMUS V MEZIVÁLEČNÉM A POVÁLEČNÉM OBDOBÍ

Téma skotského secesionismu, resp. skotské nezávislosti, se po vítězství SNP ve volbách do Skotského parlamentu (*Scottish Parliament*) stalo pevnou součástí britské politické debaty. Navzdory tomuto faktu se jím však v dřívějších desetiletích 20. století zabýval pouze úzký okruh geografů, plánovačů a politických vědců, přičemž v programové agendě britských politických stran se významněji objevilo až v 70. letech. Do té doby vnímalo téma skotského nacionalismu jako natolik důležité, aby ovlivnilo jejich rozhodnutí volit nacionalistickou stranu, velmi malé množství obyvatel Skotska. Obecně lze přitom tvrdit, že podpora nacionalistické politické agendy rostla ruku v ruce se slábnutím a krizemi skotského hospodářství. Centrální britské vlády v Londýně se však dlouhodobě snažily omezovat vliv politických nacionalistů a získávat si podporu skotského obyvatelstva pomocí vysokých veřejných výdajů, jež například v 60. letech byly zhruba o 20 % vyšší v porovnání s celobritským průměrem (Finley, 2007: 209). Tato politika dvou největších britských politických stran (*Conservative and Unionist Party* a *Labour Party*) však ve svém důsledku umožnila nacionalistům/secesionistům formulovat novou část skotské národní identity, která pak dále rezonovala v programových dokumentech SNP – totiž, že Skotsko se liší od ostatních částí Spojeného království (především pak Anglie) svým příklonem k levici a sociálně-demokratické politice a pouze plná nezávislost může tyto principy ochránit (The Economist, 2014e).

Charakter politické debaty ohledně Skotska se nikdy nenesl v duchu potřeby obhajoby samotného skotského národa či skotské národní kultury. Všechny britské politické strany totiž jejich existenci uznávaly a v určitých obdobích samy tuto tzv. "skotskou kartu" ve svých programech používaly, aby se vymezily vůči politice centrální vlády v Londýně. To platilo dokonce i pro *Conservative and Unionist Party*, jež po většinu 20. století obhajovala unionistické pozice. Skotský nacionalismus tak nikdy nebyl programovým vlastnictvím pouze jedné politické strany, přestože SNP od doby svého vzniku představovala jeho nejjasnější vyjádření (Dodds – Seawright, 2004: 90 – 91). Zároveň je však třeba zdůraznit, že ačkoli byly rozdíly mezi Skoty a zbylými národnostmi Spojeného království britskými politickými stranami všeobecně uznávány, vyznačoval se politický systém Velké Británie značně unitární strukturou a vysokým stupněm centralizace (Patterson, 2014: 147).

3.1 Vývoj skotského nacionalismu do II. světové války

Ve 20. století se myšlenka převodu určitých politických práv z centrální britské vlády v Londýně na skotské orgány poprvé významně objevila v programatice Liberální strany (*Liberal Party*), když ji v roce 1912 prezentoval premiér Herbert Asquith. Ten tehdy představil svoje heslo „*Home Rule for All*“, jež mělo přinést určitou politickou autonomii v podobě principu *home rule* (místní/domácí vláda) Irsku a následně i dalším částem Spojeného království včetně Skotska (The Economist, 2014e). Ostatně Liberal Party byla po většinu 19. století ve Skotsku dominantní politickou silou (Ramsden ed., 2006: 742), tuto pozici si udržela až do I. světové války a i po jejím skončení obsazovala nezanedbatelnou část poslaneckých křesel ve skotských obvodech (Deacon, 2012: 109). Strukturálně navíc působila jako státní strana (*state party*), částečně oddělená od stranických organizací v Anglii a Walesu a vystupující pod názvem Skotští liberálové (*Scottish Liberals*). Toto autonomní postavení si ponechali i Skotští liberální demokraté (*Scottish Liberal Democrats*), vzniklí v roce 1988 jako nástupnická politická formace původní Liberální strany. Obě formace toto strukturální rozdělení vlastní strany navíc používaly i ve své volební argumentaci jako důkaz liberální tradice podpory politické decentralizace ve Velké Británii (Deacon, 2012: 109 – 110). Toto kontrastovalo především se zbylými dvěma největšími politickými stranami – Labour Party a Conservative and Unionist Party (též krátce Conservative Party) – které se ve volbách povětšinou propagovali jako unionistické, používali volební programy s britskou tematikou a pouze minimálními úpravami pro Skotsko a jejich konkrétní programová politika byla vždy formována stranickým vedením a think tanky v Londýně (Deacon, 2012: 103).

Otázka autonomie však ustoupila do pozadí s vypuknutím I. světové války v srpnu 1914, kdy nárůst britského vlastenectví upozadil nacionalistické, sociální i hospodářské problémy eduardovské éry (Finlay, 2007: 193). Konec války však přinesl skotské ekonomice, úzce orientované na těžký válečný průmysl, značné potíže. K předválečným problémům chudoby, nekvalitního bydlení a hygieny se přidala masová nezaměstnanost, jež smetla dosavadní politické a kulturní hodnoty a vedla ke vzniku třídních konfliktů a pocitu skotského národního defetismu. Po skončení I. světové války se k principu *home rule* pro Skotsko přihlásila Labour Party a dokonce jej zařadila i do svých volebních programů. Vzhledem ke špatné hospodářské situaci se však tato otázka nestala pro stranu prioritou a postupně zapadla (BBC, 1997c).

Další prohloubení krize skotské ekonomiky znamenalo přenesení velké hospodářské krize roku 1929 do Evropy, jež v roce 1932 vyústila v nezaměstnanost mezi pojištěnou pracovní silou ve Skotsku na úrovni 26,2 %. Dopad krize na Skotsko byl přitom vnímán v porovnání s jinými částmi Velké Británie jako nerovnoměrný a obzvláště krutý. Nedostatek ekonomického a sociálního zázemí dále vedl k rozsáhlé migraci Skotů do jiných částí Spojeného království (Finlay, 2007: 199 – 202). Na situaci v programové rovině jako první zareagovala Labour Party, jež však v tomto případě zaujala silně unionistické stanovisko, když tvrdila že ekonomické a sociální problémy Skotska jsou natolik vážné a rozsáhlé, že je lze napravit pouze za využití finančních zdrojů a fondů britského státu. Prizmatem tohoto přístupu se otázka skotské autonomie či vzniku skotského parlamentu či jiné legislativního tělesa labouristům jevila jako nežádoucí (Finley, 2007: 203). Na opačném pólu politického spektra v otázce skotské autonomie se v roce 1928 objevila Národní strana Skotska (*National Party of Scotland*, též NPS). Ta se naopak snažila vysvětlit problémy skotského hospodářství nutností zřízení autonomie. Její volební výsledky však byly velmi špatné a její důraz na nacionalismus voliče neoslovil (Finley, 2007: 203). Strana proto reagovala sloučením se Skotskou stranou (*Scottish Party*) a vytvořením již zmíněné SNP (Deacon, 2012: 112). Pod tlakem středostavovských skotských voličů se ve 30. letech ocitla i Conservative Party. Ti jí vytýkali výrazné rozdíly mezi slabými výkony skotského hospodářství a zjevně vyšší prosperitou v Anglii. Tvrdili, že politika nízkých úrokových sazeb, ochranných cel na spotřební zboží a zemědělských dotací slouží čistě anglickým zájmům a neřeší problémy skotské nezaměstnanosti. Dosud silně unionistická a skotskou autonomii odmítající Conservative Party proto přistoupila k úpravě své politiky a předložila program tzv. *administrativní devoluce*, který počítal se třemi základními body:

- 1) zvýšení významu místní skotské vlády
- 2) potvrzení statusu Skotska jako národa v rámci unie
- 3) přemístění Skotského úřadu (*Scottish Office*) do Skotska tak, aby o skotských záležitostech rozhodovali místní občané

Reformě se podařilo snížit kritiku a omezit nacionalistické nálady, když se v roce 1939 *Scottish office* opravdu přesunula do Edinburghu. Kritici však poukazovali na fakt, že tzv. administrativní devoluce neznamena dostatečný přesun moci z centrální úrovně

do Skotska, neboť státní sekretář pro Skotsko (*State Secretary for Scotland*) zůstával stále přímo napojen na britskou vládu v Londýně (Finley, 2007: 204).

3.2 Vývoj skotského nacionalismu po II. světové válce

3.2.1 Labour Party a poválečná obnova

Vypuknutí II. světové války znamenalo další posílení centrální vlády a moci státu v podobě zavedení branné a pracovní povinnosti, přidělového systému, nouzové sociální péče a řízené ekonomiky. Právě řízená ekonomika a následné vyhlášení Beveridgeovy zprávy z roku 1942 o budování modelu sociálního státu blahobytu (*welfare state*) se ve Skotsku setkaly s kladným přijetím, neboť pomohly zmírnit výkyvy předválečného tržního systému, s nimiž se skotská ekonomika potýkala vždy velmi špatně. Labouristický kabinet následně v roce 1947 schválil přijetí tzv. *Clyde Valley Plan*, jenž měl pomocí programu průmyslové diverzifikace a omezení podílu tradičních těžkých průmyslových odvětví snížit nezaměstnanost, která se po skončení branné povinnosti opět výrazně zvýšila. Na tuto politiku pak mezi lety 1964 – 1970 navázal i labouristický kabinet Harolda Wilsona, který oznámil rozsáhlý plán hospodářského rozvoje severních oblastí Británie. Přestože byl financován centrální vládou, znamenal vytvoření rozvojových výborů a regionálních hospodářských rad na Skotské vysočině (Highlands) a ostrovech (Shetlandy, Orkneje a Hebridy), které pomocí programů zlepšení sociální infrastruktury vcelku autonomně řešily lokální problémy (Finley, 2007: 204 – 208). Labour Party tedy v této době prakticky omezila svůj přístup ke skotské autonomii na otázku posílení moci místních rad (Finley, 2007: 209 a Ramsden, 2006: 743) a i velká část její skotské odnože (*Scottish Labour Party*) se po celá 70. léta stavěla k otázce devoluce či posílené autonomie značně zdrženlivě, neboť budoucnost Skotska viděla v centralizaci a znárodnění průmyslových odvětví (Deacon, 2012: 104).

Během 60. a 70. let pozvolna rostla volební podpora i členská základna SNP, jež se v tomto období důsledně zaměřila na popularizaci alternativních způsobů vlády ve Skotsku, jež se přímo stavěly proti centrálnímu tzv. westminsterskému modelu vlády (*Westminster*

model of government),¹ který prosazovaly obě největší britské politické strany – Labour Party a Conservative Party (Deacon, 2012: 112). Zlepšeným volebním výsledkům SNP pomohla i opětovně zhoršená ekonomická situace v druhé polovině 60. let, kdy stoupala nezaměstnanost, devalvovala britská libra a životní úroveň Skotů stagnovala (Ramsden, 2006: 743) Straně se rovněž podařilo oslovit mladé voliče, kteří se kromě hospodářských témat zajímali o otázky práv žen či vystupovali proti umístění britských jaderných ponorek ve Fanslane na Clyde (Finley, 2007: 209). V doplňovacích volbách v letech 1964 a 1966 získala SNP několik mandátů a voličský úspěch zhodnotila i dobrým výsledkem v doplňovacích volbách v Pollocku v roce 1967. Překvapení poté způsobil zisk bezpečného labouristického křesla (*safe seat*)² v doplňovacích volbách v listopadu 1967 v Hamiltonu. V roce 1968 pak SNP dosáhla zisku 30 % hlasů v místních volbách a v prvních parlamentních volbách roku 1974 byla téměř schopna obsadit všechna skotská křesla, když získala 21 % hlasů a 9 mandátů. V druhých parlamentních volbách roku 1974 poté ještě posílila své postavení na 30 % hlasů a 11 mandátů. Na kolik však skotští voliči takto vyjadřovali svůj souhlas s požadavkem na vyhlášení nezávislosti není jasné. Dle předvolebních průzkumů veřejného mínění totiž s otázkou nezávislosti vyjádřilo souhlas pouze 12 % voličů, SNP proto zřejmě fungovala rovněž jako protestní volba vůči Labour Party a Conservative Party (Ramsden, 2006: 743 – 744). Programově významnější proto zřejmě bylo její silné vymezení nově objeveným bohatým rezervám ropy a zemního plynu v Severním moři a u skotského pobřeží. Strana spustila dlouhodobou kampaň s názvem „*It's Scotland's Oil*“, v níž argumentovala, že zisky z tohoto prosperujícího odvětví by měly být zcela použity pro podporu skotské ekonomiky a nikoli obecně přerozděleny centrální vládou v Londýně³ – resp. že o jejich užití by měli rozhodovat sami Skotové (Deacon, 2012: 112). SNP přitom navrhovala využít ropy jako základu skotské ekonomiky po vzoru Norska, přičemž právě problematika využití ropných zisků pomohla straně v 70. letech k vzestupu (Financial Times, 2014). Voliči tak byly postaveni před volbu, jež vystihovalo nacionalistické heslo „*Bud' bohatí Skotové, nebo chudí Britové*“ (Finlay, 2007: 209).

¹ Jednalo se především o dva základní modely a to úplnou nezávislost či naopak zřízení skotských legislativních a exekutivních institucí na regionální úrovni, jež by postupně posilovaly své pravomoce a to do té doby, než by Skotsko v konečném výsledku dosáhlo nezávislosti. Jednalo se o souboj vizí mezi fundamentalisty a gradualisty v SNP (více viz kapitola 4.1.1).

² Bezpečné křeslo je poslanecký mandát, u něhož se předpokládá, že strana, která jej ve volebním období drží, jej získá i v dalších volbách (Collins English Dictionary).

³ Více o kampani a postojích SNP k této otázce viz kapitola 4.1.3., str. 42 – 43) .

3.2.2 Referendum z roku 1979

Volební úspěchy SNP přitom působily jako katalyzátor pro tzv. westminsterské strany (*Westminster Parties* – tj. především Labour Party a Conservative Party), jež začaly otevřeně pochybovat o dostatečnosti své dosavadní politiky tzv. administrativní devoluce pro Skotsko. Následkem toho se v různé míře začaly prezentovat jako více skotské a vyslovovat se pro určité ústavní změny, které by vedly k posílení skotské autonomie. Konkrétními výstupy se v případě Conservative Party stala tzv. Deklarace z Perthu (*Declaration of Perth*) z roku 1968 a u Labouristů poté výstupy z tzv. Dalintober Street Conference ze srpna 1974 (Dodds – Seawright, 2004: 91).

O obrat v politice Conservative Party se postaral její lídr a od roku 1965 oficiální vůdce opozice (*Leader of the Opposition*) Edward Heath, jež na výroční konferenci strany ve městě Perth v roce 1968 pronesl radikální politické prohlášení o podpoře decentralizace ve Skotsku. Domníval se totiž, že skotský nacionalismus představuje nastupující politický trend a bylo by možno jej využít nejenom k zisku skotských hlasů pro konzervativce, ale i jako programovou zbraň vůči labouristické vládě Harolda Wilsona (Ramsden, 2006: 616). Ve svém projevu před stranickými kolegy tehdy prohlásil:

„Nebudiž žádných pochyb o tom, že Konzervativní strana je odhodlána zajistit skutečné zlepšení ve způsobu vlády ve Skotsku. Zavázala se zajistit skotskému lidu ryzí participaci v procesu rozhodování o věcech, které se ho bezprostředně dotýkají a to v rámci historické jednoty Spojeného království“ (The Scotsman, 2008).⁴

Hmatatelným výsledkem Heathova projevu se stalo ustavení stranického ústavního výboru (*Constitutional Committee*), jehož úkolem bylo připravit konkrétní programový návrh nové konzervativní politiky ve vztahu k devoluci ve Skotsku. Do čela výboru se postavil bývalý premiér sir Alac Douglas-Home, který roku 1970 představil doporučení o zřízení přímo voleného Skotského shromáždění (*Scottish Assembly*) s legislativními pravomocemi. Jednalo se přitom o vůbec nejradikálnější návrh strany v otázce devoluce (BBC, 1997b), který vycházel ze dvou principů – za prvé se mělo jednat o taktický politický manévr, jak čelit vzrůstající podpoře SNP ve Skotsku, a za druhé o logické

⁴ V originálním znění: *"Let there be no doubt about this: the Conservative Party is determined to effect a real improvement in the machinery of government in Scotland. And it is pledged to give the people of Scotland genuine participation in the making of decisions that affect them – all within the historic unity of the United Kingdom"* (The Scotsman, 2008).

vyústění dlouhodobého závazku Conservative Party podporovat decentralizaci moci a politiku tzv. administrativní devoluce (Pentland, 2015).

Reakcí labouristů na vzestup nacionalistických nálad byla tzv. Kilbrandonova zpráva, jež byla iniciována na popud premiéra Harolda Wilsona v roce 1969 před všeobecnými volbami do Dolní sněmovny (*House of Commons*). Cílem komise bylo podat zprávu o ústavním pořádku unie a případně navrhnout možné úpravy, především se však jednalo o snahu Labour Party vyvolat dojem, že strana bere otázku skotské devoluce vážně. Lord Kilbrandon předložil závěry svého týmu až v říjnu 1973. Zpráva měla odrážet stanovisko různých politických subjektů, církví, odborů a dalších organizací spolu s několika průzkumy veřejného mínění. Navzdory očekávání však decentralizaci Velké Británie nepodpořila (Ramsden, 2006: 394) a ve věci vzniku Skotského shromáždění (*Scottish Assembly*) se vyjádřila pouze nejasně. I tak však byl závazek devoluce v srpnu 1974 na konferenci v Dalintober Street přijat jako závazná součást programu Scottish Labour Party (BBC, 1997b). Přestože tento programový bod vzbudil v řadách strany dosti rozporuplné reakce, během 70. let se k němu veřejně přihlásily vůdčí osobnosti jako George Robertson, Donald Dewar a John Smith, kteří rovněž podpořili tzv. *Yes Vote* kampaň v referendu o zřízení Skotského shromáždění v roce 1979 (Deacon, 2012: 104).

Referendum o devoluci a vytvoření Skotského shromáždění bylo výsledek dlouhých roků sporů uvnitř vládnoucí Labour Party. Vládě premiéra Jamese Callaghena, jež byla nucena se opírat o hlasy SNP v Dolní sněmovně, se zákon o jeho pořádání podařilo prosadit až na podruhé, přičemž jeho účinek byl rozředen řadou drobných opatření, z nichž nejvýznamnějším se stal tzv. *Cunninghameův* dodatek (*Cunningham Amendment*). Ten stanovil, že kladný výsledek referenda bude závazný pouze v případě, že se pro vysloví minimálně 40 % všech voličů. Vzhledem k faktu, že kupříkladu většina britských vlád v té době byla zvolena méně než 40 % voličů, se jednalo o výraznou překážku (Finley, 2007: 210). Programovou jednotu labouristů dále narušil labouristický poslanec Tam Dalyell, jež otevřel tzv. *West Lothian Question* (West Lothian byl volebním obvodem, jenž zastupoval). Ten poukazoval na dichotomii mezi faktem, že zatímco skotští poslanci ve westminsterské Dolní sněmovně mohou hlasovat i o záležitostech týkajících se pouze Anglie, angličtí poslanci by v případě vytvoření skotského legislativního orgánu možnost ovlivňovat skotské politické dění ztratili, což by oslabilo vztahy mezi jednotlivými částmi Unie (BBC, 1997b).

Okolo obou názorových pólů se brzy zformovali politické kampaně. Kampaň za podporu devoluce (*Yes Vote*) působila značně nejednotně a byla poznamenána rostoucí neoblibou labouristů. Samotná Labour Party byla dokonale rozštěpena mezi příznivci devoluce a unionisty, zatímco uvnitř SNP probíhal boj mezi umírněným devolucionistickým křídlem a radikáli požadujícími plnou samostatnost. Obě strany spolu navíc odmítali spolupracovat a svoji činnost nekoordinovaly (BBC, 1997b). Odpůrci devoluce v čele s Conservative Party naopak vystupovali poměrně jednotně, jejich sdělení bylo srozumitelné a jejich aktivity se těšily rozsáhlé finanční podpoře skotského průmyslu, jehož předáci si nepřáli rozvázání vazeb s britským trhem (Finlay, 2007: 210).

Výsledek referenda, jenž se konalo 1. března 1979, byl však nejednoznačný. Pro návrh na zřízení Skotského shromáždění se vyslovilo 51,6 % zúčastněných voličů (1,23 miliónu Skotů), zatímco proti návrhu hlasovalo 48,4 % (1,15 milionu Skotů) – volební účast dosáhla 63,8 %, celkové hlasy pro však reprezentovaly pouhých 32,9 % všech skotských voličů, což znamenalo, že výsledek referenda nepřekročil 40% účast požadovanou na základě tzv. Cunninghameova dodatku. K devoluci tak nedošlo, což jistým způsobem demotivovalo skotské nacionalisty, faktem však zůstává, že velká část společnosti byla více znepokojena opakovanými stávkami odborů v rámci probíhající tzv. zimy nespokojenosti (*winter of discontent*) (Ramsden, 2006: 746 a BBC, 1997b). V jejím rámci vyšli do ulic učitelé, dopravní řidiči, zdravotníci a mnohé další profese, jež požadovaly zvýšení platů v rozsahu až 25 %. Stávky a hospodářský rozvrat následně vedly k pádu labouristické vlády Jamese Callaghena v březnu 1979 po prohraném hlasování o důvěře v Dolní sněmovně poměrem 311 ku 310 hlasům (Roberts, 2008: 535 – 536)

3.2.3 Thatcherismus a kampaň za vytvoření skotského parlamentu

Prakticky ihned po konání neúspěšného referenda v roce 1979 byla zahájena tzv. Kampaň za Skotské shromáždění (*Campaign for a Scottish Assembly*), v níž se sdružili nacionalističtí aktivisté, akademici a devoluci podporující členové politických stran napříč stranickým spektrem (BBC, 1997b). Nástup konzervativní vlády Margareth Thatcherové však znamenal radikální rozchod Conservative Party s myšlenkou podpory devoluce a skotské nacionalistické iniciativy tak neměly šanci blíže prosadit svůj program (BBC, 1997c). Jedním z podstatných rysů tzv. *tchatcheristické revoluce* se rovněž stala

privatizace britského státního majetku formou prodeje akcií na londýnské burze a deregulace dosud chráněných odvětví jako byl například trh s optickými službami a autobusová doprava. Do doby, než Margareth Thatcherová odešla z úřadu britské premiérky, se tak poměr státního vlastnictví průmyslu snížil o 60 % (Petřík, 2008: 178 – 179). Privatizace však měla na Skotsko velmi tvrdý dopad, neboť velké státní podniky jako British Steel, British Gas či British Telecom se významně podílely na zaměstnanosti a jejich příprava na prodej znamenala značné zeštíhlení stavů a z něho plynoucí vzrůst nezaměstnanosti. Následné odprůmyslnění způsobené aplikací tržních politik a o rok časnější zavedení nepopulární daně z hlavy (tzv. *poll tax* – ve Skotsku již 1988, zatímco ve zbytku Velké Británie až o rok později) dále těžce poškodily vnímání Conservative Party ve Skotsku a vedly k přelítí hlasů od konzervativců k SNP a celkovému vzrůstu podpory nacionalismu. Aby dále zabránily jeho růstu a zároveň podkopaly thatcheristickou politiku, rozhodli se představitelé Labour Party a Liberal Democrats (ideový nástupce Liberal Party – viz dále) podepsat v roce 1988 nadstranickou tzv. Skotskou konstituční úmluvu (Scottish Constitutional Convention), která posloužila jako zastřešující fórum nejen pro zmíněné politické strany ale i církve, odbory, místní samosprávu a občanská sdružení usilující o vytvoření skotského zákonodárného sboru (Finley, 2007: 212 – 214). Toto shromáždění poté shrnulo své politické požadavky v programovém dokumentu z roku 1988 nazvaném Prohlášení práv (*The Claim of Right*). Byl to přitom právě tento dokument, který posloužil jako základ plánovaného *Scotland Act*, který předložila Blairova labouristická vláda v roce 1998 a jež znamenal naplnění myšlenky devoluce (Ramsden, 2006: 745). Model Skotského parlamentu (*Scottish Parliament*) poté rovněž volně čerpal z dalšího programového dokumentu shromáždění a to konkrétnějšího plánu vytvoření skotského legislativního orgánu s názvem *Scotland's Parliament, Scotland's Right* z roku 1995 (BBC, 1997b).

3.3 New Labour, devoluce a referendum z roku 1997

Konzervativní vláda Margareth Thatcherové spolu s činností shromáždění kolem Skotské konstituční úmluvy postupně přiměly skeptickou část členů Labour Party ke změně stanoviska vůči devoluci. Labouristé začali vnímat otázku skotské autonomie jako vhodný způsob jak podlomit podporu konzervativních vlád v čele s Thatcherovou a později Johnem Majorem, ale rovněž jako nástroj k zisku budoucího volebního vítězství. To by jim umožnilo obnovit či alespoň zachovat zbytky skotského sociálního systému, jenž se opíral

o ideu *welfare state* a reformy z období po II. světové válce. Labour Party se proto rozhodla zdůraznit své vnímání Skotska jako oddělené sociální, politické a kulturní jednotky a stylizovat se do pozice tzv. pragmatických nacionalistů (*pragmatic nationalists*). Strana tak chtěla oslovit především umírněné zastánce nacionalismu (*soft nationalists*) mezi skotskými voliči a přesvědčit je, aby podpořili ji namísto radikálnější SNP (Deacon, 2012: 104). Reforma ústavního pořádku Spojeného království se tak stala ústředním bodem projektu New Labour, tedy modernizované Labour Party pod vedením Tonyho Blaira. Strana si však zároveň dávala pozor, aby svým programem nenarušila integritu Unie. Reforma se tak snažila spojit dva principy a to ideu unijního státu a zároveň volání voličů po principu *home rule*, na základě čehož se ve své podobě lišila od stanoviska vyjádřeného v *Claim of Rights* – byla mnohem umírněnější a to především v otázce suverenity. Zatímco *Claim of Rights* zastával stanovisko o suverenitě ve Skotsku vycházející z lidu, plány New Labour jasně zdůrazňovaly, že suverenita neoddělitelně a nezvratně náleží Unii, je pouze do určitého stupně přenesena (devolvována), avšak nikoli odebrána centrální vládě v Londýně a jejím institucím (Dodds – Seawright, 2004: 99).

Devoluce se stala součástí i volebního programu New Labour pro všeobecné volby do Dolní sněmovny britského Parlamentu z roku 1997, jež nesl název Nová Labour, protože Británie si zaslouží něco lepšího (*New Labour, Because Britain Deserves Better*). Labouristé věnovali vysvětlení své politiky samostatnou sekci, jež nesla zastřešující název Vyčistíme politiku (*We Will Clean up Politics*) a sestávala z představení systému devoluce moci a posílení pravomocí místních vlád. O způsobu vnímání otázky autonomie pro jednotlivé části Spojeného království již vypovídal titulek, jež danou část uváděl – Devoluce: Posílení Unie (*Devolution: Strengthening the Union*). New Labour se v něm zavazovala vyhovět touze po decentralizaci moci ve Skotsku a Walesu, ale pouze pod podmínkou schválení jejích návrhu v referendech. Zároveň bylo zdůrazněno, že předložená reforma směřuje k devoluci nikoli federalizaci země, tedy že suverénní Parlament ve Westminsteru přeneše (devolvuje) část své moci na Skotsko a Wales, čímž dojde k odstranění nebezpečí vzrůstajícího separatismu a posílení Unie. Labouristé plánovali v případě svého vítězství ve volbách představit konkrétní podobu nového ústavního pořádku v tzv. bílých knihách (*White Papers*) a uspořádat k nim referenda nejpozději na podzim roku 1997. Na základě zkušeností s referendem z roku 1979 a účinky tzv. Cunninghameova dodatku byla jako práh k uznání výsledků stanovena pouze prostá většina voličů, kteří se referenda měli účastnit. Potřeba samotného referenda pak byla prezentována

jako způsob posílení legitimacy navrhovaných změn a zajištění jejich snadného schválení v Parlamentu ve Westminsteru. V konkrétním případě Skotska New Labour navrhovala vytvoření parlamentního tělesa se zákonodárnými pravomocemi, jež by vycházely ze Skotské konstituční úmluvy (*Scottish Constitutional Convention*) a které měli zahrnovat i omezenou pravomoc v otázce financí. Tato pravomoc však měla být vázána na kladné vyjádření voličů v samostatné otázce plánovaného referenda. Obecně řečeno parlament měl rozšířit demokratickou kontrolu agendy, jíž do té doby vykonávala *Scottish Office*. Členové parlamentu poté měli být voleni na základě tzv. *additional member system* volebního systému (Labour Party, 1997).

Po svém vítězství ve volbách do Dolní sněmovny představila vládnoucí New Labour slibovanou bílou knihu k problematice devoluce ve Skotsku (tzv. *White Paper on Scotland*), v níž blíže rozpracovala své návrhy poprvé zmíněné ve volebním programu. Stěžejním bodem se stalo rozdělení pravomocí mezi westminsterským Parlamentem a navrhovaným Skotským parlamentem. Ten měl získat legislativní pravomoc v jasně definovaných oblastech, mezi něž patřilo zdravotnictví, vzdělání, místní správa, skotský právní systém, doprava, policie a vězeňství a kultura. Pověštinou se přitom jednalo o oblasti, jež byly dle vnímání Skotů negativně zasaženy politikami thatcherismu. Ministři skotské vlády navíc měli získat určité pravomoci i v oblasti zahraniční politiky, pokud by se projednávané téma týkalo skotských záležitostí (např. v otázce rybolovu). V takovém případě měli mít možnost účastnit se jednání a schůzek v rámci Evropské unie (EU) po boku britských ministrů. Tento bod však byl podmíněn předchozím vyjednáním společného stanoviska mezi skotskou a britskou vládou (The Economist, 1997). Konkrétní podoba vztahů mezi oběma subjekty měla být blíže definována praxí na základě běžného fungování tzv. systému *multi-level-polity* (Dodds – Seawright, 2004: 172). Dle vládního labouristického plánu měl Skotský parlament rovněž získat možnost dohledu nad 14 miliardami britských liber, jež byly dosud ve Skotsku investovány centrální britskou vládou a rovněž měl nově disponovat důležitou pravomocí sám iniciovat výběr dodatečných cca 450 miliónů britských liber pomocí navýšení dobové 23% sazby daně z příjmu až o další 3 % (The Economist, 1997).

V referendu, jež bylo naplánováno na 11. září 1997, měly být skotským voličům položeny dvě základní otázky – první se tázala voličů, zda si přejí vytvoření Skotského parlamentu s určitými přesně vymezenými legislativními pravomocemi a druhá se týkala

pravomoci Skotského parlamentu vybírat část daní (Patterson, 2014: 149). Okolo pozitivní i negativního vymezení vůči oběma otázkám se opět vytvořily politické kampaně, přičemž na rozdíl od roku 1979 se větší podpoře těšili zastánci plánované devoluce. Ti byli tvořeni nejenom vládnoucí New Labour, ale podpořili ji rovněž Liberal Democrats a SNP (Ramsden, 2006: 746). Nutno ovšem dodat, že SNP referendum podpořila pouze proto, že devoluci vnímala jako jeden z kroků vedoucí k budoucí plné nezávislosti Skotka. Proti se z relevantních politických stran stavěla pouze Conservative Party, která sdílela názor SNP v tom smyslu, že vnímala devoluci jako oslabení pevnosti Unie, jež nakonec povede k jejímu rozpadu (Coxall – Robins – Leach, 2003: 298 a *The Economist*, 1997). New Labour i Liberal Democrats si toto pravděpodobně uvědomovali a ve svých programech i veřejných vystoupeních proto zásadně nepoužívali výraz „nacionalismus“, naopak vždy hovořili pouze o devoluci (Dodds – Seawright, 2004: 92).

Skotští voliči, jejichž účast dosáhla 60,4 %, se v referendu nakonec vyjádřili pro devoluci. Na otázku „*Souhlasím/nesouhlasím, že by měl existovat Skotský parlament*“⁵ odpovědělo kladně 74,3 % voličů (1 775 045 Skotů), záporně se poté vyjádřilo 25,7 % (614 000 Skotů). Na druhou otázku „*Souhlasím/nesouhlasím s tím, aby Skotský parlament měl pravomoci upravovat daně*“⁶ se kladně vyjádřilo 63,5% voličů (1 512 889) a záporně pak 36,5 % (870 263). Z 32 skotských regionů se pro otázku vzniku Skotského parlamentu vyslovily kladně všechny, přičemž pouze 2 (Dumfries and Galloway a Orkney) hlasovaly proti pravomoci vybírat daně (Dodds – Seawright, 2004: 172).

Na základě výsledků hlasování byl ještě v roce 1997 předložen labouristickou vládou tzv. *Scotland Bill*, jehož legitimita měla být podpořena právě proběhnutým referendem a faktem, že jej labouristická vláda jmenovala jako jednu ze svých priorit již těsně po zvolení, což postupně utišilo i původní opozici vůči návrhu v horní sněmovně britského Parlamentu – Sněmovně lordů (*House of Lords*) (Dodds - Seawright, 2004: 173). Výsledkem byl tzv. *Scotland Act*, který „*znamenal radikální rozchod s minulostí jednoho z nejcentralizovanějších států v Evropě*“ (Svoboda, 2014). Zároveň se jednalo o nejvýznamnější příklad asymetrické devoluce zákonodárné moci v britské ústavní historii (Brown, 1998: 215). Právě v této souvislosti se na vládnoucí New Labour snesla kritika, že

⁵ V anglickém originále: "I agree/do not agree that there should be a Scottish Parliament" (Dodds – Seawright, 2004: 172).

⁶ V anglickém originále: "I agree/ do not agree that a Scottish Parliament should have tax-varying powers" (Dodds – Seawright, 2004: 172).

její politický program devoluce postrádal jasnou vizi a přijetí *Scotland Act* spolu s *Wales Act* (obdobná zákonná úprava pro Wales bez daňových pravomocí) vytvořilo velmi různorodý a nejasný ústavní pořádek, když oběma devolvovaným vládám a legislativním orgánům poskytlo naprosto rozličné pravomoci (Coxall – Robins – Leach, 2013: 298 a Dodds – Seawright, 2004: 174). Zastánci devoluce v čele s New Labour však upozorňovali na fakt, že rozdíly mezi jednotlivými částmi ústavního systému Velké Británie po devoluci vycházely z reflektování různorodých historických, kulturních a politických problémů, přičemž požadavek na devoluci ve Skotsku a zřízení Skotského parlamentu vycházel z historického precedentu existence podobné instituce (Coxall – Robins – Leach, 2003: 302).

Nový Skotský parlament v Holyroodu v Edinburghu se stal se dle *Scotland Act* unikakamerálním zákonodárným sborem se 129 členy (tzv. *Member of the Scottish Parliament*, též MSP) volenými na pevné čtyřleté volební období (tzv. *fix-term parliament*), přičemž 73 členů mělo být voleno na základě systémuprosté většiny (tzv. *first-past-the-post*) a dalších 56 členů pak po 7 členech z 8 regionálních kandidátek odpovídajících volebním obvodům z voleb do Evropského parlamentu. Lídr vítězné strany s většinou křesel ve Skotském parlamentu se pak dle zákonné úpravy stával tzv. prvním ministrem (*First Minister*) a jmenoval další členy skotské vlády (Dodds – Seawright, 2004: 180). Sektorové pravomoci Skotského parlamentu v této fázi vývoje vycházely z vládní labouristické Bílé knihy (*White Paper* – viz výše) a spočívaly v možnosti přijímat legislativní akty upravující oblasti tzv. *devolved matters* (např. školství, zdravotnictví, kultura apod.), jež však nebyly ve *Scotland Act* explicitně zmíněny. Obecně lze říci, že Skotskému parlamentu připadaly všechny pravomoci, jež nebyly vyjmenovány v rámci tzv. *reserved matters* (např. obrana, energetika, zahraniční politika apod.) (Coxall – Robins – Leach, 2003: 303 a Patterson, 2014: 152). Westminsterskému Parlamentu v Londýně rovněž zůstaly vyhrazeny pravomoci ohledně ústavních otázek včetně dalšího směřování anglo-skotské unie a otázky týkající se Koruny, což znamenalo, že Skotský parlament nezískal právo jakkoli zasahovat do devolučního uspořádání včetně změn povahy skotské legislativní a exekutivní moci. Centrální britská vláda a Parlament si jednoduše řečeno ponechávaly pravomoc rozhodovat o budoucnosti devolučního procesu (Svoboda, 2014).

4 STANOVISKA HLAVNÍCH POLITICKÝCH STRAN KE SKOTSKÉMU SECESIONISMU

4.1 Skotská národní strana

Skotská národní strana (*Scottish National Party*) vznikla roku 1934 sloučením již existujících politických uskupení s nacionalistickým programem, a to Národní strany Skotska (*National Party of Scotland*) a Skotské strany (*Scottish Party*) (Deacon, 2012: 112). Základem z něhož ve své politice vychází je idea tzv. občanského nacionalismu (*civic nationalism*), jež je založen na oddanosti občanským institucím, teritorialitě a toleranci. Strana tak neustále opakuje, že je politickou volbou pro všechny obyvatele Skotska a odmítá tzv. etnický nacionalismus (*ethnic nationalism*) založený na exkluzivitě etnicity, původu, jazyka či kulturního dědictví. Její politika v oblasti občanství (*citizenship policy*), tedy koho chápe jako skotského občana, je tak například založena jak na původu (nabytí občanství původem), tak místě bydliště. Svých politických cílů přitom SNP hodlá dosahovat demokratickými prostředky, přičemž hlavním cíle zůstává dosažení skotské nezávislosti skrz secesi od Spojeného království. SNP se však zároveň od roku 1988 hlásí ke konceptu tzv. nezávislosti v Evropě (*Independence in Europe*), což znamená, že zároveň usiluje o následný vstup samostatného Skotska do struktur EU a nestaví se ani proti pokračující spolupráci s Velkou Británií a dalšími státy Britských ostrovů na bázi suverénních států skrz například tzv. Radu ostrovů (*Council of the Isles*) (Dodds – Seawright, 2004: 92 – 93).

4.1.1 Gradualisté vs fundamentalisté

SNP nebyla zároveň dlouho dobu vnímána jako regulární politická strana, ale spíše jako nátlaková skupina či sociální klub, což se odráželo i v její nepočetné členské základně (Deacon, 2012: 112). Prakticky od počátku svého vzniku se SNP potýkala s nejednotností, neboť ke straně se hlásila řada bývalých členů ostatních politických stran, což způsobilo nejen rozštěpení na pravicové a levicové křídlo, ale i dělení na podporovatele plné nezávislosti a umírněné nacionalisty (Ramsden, 2006: 742 – 743). Zatímco tzv. fundamentalistické křídlo (*fundamentalist wing*, též fundamentalisté) se nikdy nehodlalo spokojit s ničím menším než secesí Skotska a jeho nezávislostí, tak tzv. gradualistické

křídlo (*gradualist wing*, též gradualisté) bylo nakloněno přijímání pragmatických pozic v podobě postupné devoluce, již však vždy chápalo pouze jako milník na cestě k plné nezávislosti. Rozmíšky mezi oběma křídly zesílily po referendu z roku 1979, neboť jeho předchozí podpora a neúspěšná kampaň, snažící se přesvědčit Skoty k podpoře navrhované podoby samosprávy, byly považovány za důkaz převahy gradualistů. Neúspěch proto znamenal převzetí moci uvnitř strany fundamentalisty, což se například projevilo roku 1989 v odmítnutí zapojení SNP do aktivit kolem Skotské ústavní úmluvy (*Scottish Constitutional Convention*). Gradualistickému křídlu se podařilo opět získat převahu v roce 1990 po nástupu Alexe Salmonda do vedení strany a potvrdit v roce 2000 vítězstvím Johna Swinneyho v boji a post lídra strany po Salmondově rezignaci. Fundamentalisté si však přesto i v tomto období zachovávali určitý vliv, což se projevilo například postojem k referendu o devoluci z roku 1997, kdy SNP podporovala pouze variantu kladných odpovědí na obě dvě kladené otázky (tzv. *Yes-Yes Campaign*) (tedy vytvoření Skotského parlamentu s pravomocí upravovat daně – *pozn. autora*) a pouze částečné vítězství v podobě kladného vyjádření k jedné otázce nepovažovala za dostatečné. Fundamentální křídlo rovněž velmi kritizovalo Salmondovu gradualistickou volební strategii před prvními volbami do Skotského parlamentu z května 1999, jež se dle nich zcela mylně zaměřovala na konkrétní podobu politik strany prosazovaných v rámci devoluce namísto zdůrazňování nutnosti směřovat dále k secesi a nezávislosti (Dodds – Seawright, 2004: 93).

4.1.2 Volební programy SNP

Přestože fundamentalistické křídlo strany nepovažovalo akcent v otázce nezávislosti země za dostatečný, SNP na toto téma ve svých volebních programech v 90. letech upozorňovala opakovaně. Například před všeobecnými volbami do Dolní sněmovny Parlamentu v roce 1997 věnovala nezávislosti první tři kapitoly svého volebního programu (*The SNP Manifesto 1997*). V nich razila tezi o negativním vlivu Parlamentu ve Westminsteru a britské vlády na vývoj a funkci skotských institucí, za nímž dle ní stojí dvě největší britské strany – New Labour a Conservative Party. SNP zároveň argumentovala, že tento neblahý vývoj může zvrátit pouze její dobrý výsledek ve všeobecných volbách do Dolní sněmovny, který jí pomůže prosazovat myšlenku na obnovu nezávislého Skotského parlamentu. Vítězství SNP ve volbách tak bylo interpretováno jako vítězství pro celé Skotsko, neboť hlas pro SNP se měl dle manifestu strany rovnat hlasu pro nezávislost.

Té mělo být dosaženo jednáním s britskou vládou o podmínkách secese, jejichž konečnou podobu měli potvrdit skotští občané v referendu. Okamžitě po zisku nezávislosti strana počítala s vypsáním nových voleb do Skotského parlamentu a zahájením jednání o pokračujícím zapojení Skotska do struktur EU. Strana dále argumentovala, že tímto krokem se Skotsko stane bohatší a ekonomicky prosperující zemí (8. nejbohatší stát v rozvinutém světě), neboť bude moci nezávisle využívat zisky z těžby ropy a zemního plynu v Severním moři a rovněž nebude vystavena nespravedlivému přerozdělování zdrojů ze strany centrální vlády v Londýně. Skotsko se tak mělo stát „*magnetem na investice*“⁷, jež spolehlivě ochrání práva investorů i všech obyvatel (Scottish National Party, 1997: 6 – 9). Ve všeobecných volbách do Dolní sněmovny v roce 1997 se SNP nakonec podařilo získat 621 550 hlasů a 6 poslaneckých mandátů, tedy o 3 více než ve volbách roku 1992 (UK Political Info).

Jak již bylo zmíněno výše, v prvních volbách do Skotského parlamentu z roku 1999 se SNP zaměřila na jednotlivé politiky v rámci tzv. *devolved matters* a ty podrobněji rozebírala. Co se týká otázky nezávislosti Skotska, strana tentokrát zdůrazňovala potřebu získat možnost jako nezávislá země určovat svoji zahraniční a bezpečnostní politiku. Rezolutně se tak vymezila vůči budoucímu působení britských jaderných ponorek ve Skotsku (BBC, 1999), čímž navazovala na politiku vytvoření bezjaderného Skotska, již sledovala již od roku 1961 a již používala rovněž k vymezení se vůči britské vládě (Dodds – Seawright, 2004: 98). Během kampaně se taktéž rozhodla využít možnosti Skotského parlamentu upravovat sazbu daně z příjmu a navrhovala její zvýšení o jednu penny, jež měla být určena na rozvoj skotských veřejných služeb. Tato tzv. „*Penny for Scotland Campaign*“ byla vnímána především jako útok na New Labour a rozhodnutí britského ministra financí Gordona Browna o snížení sazby daně z příjmu. V dalších letech již však tento návrh kombinující ekonomické a nacionalistické prvky nezopakovala (Dodds – Seawright, 2004: 98). Co se týká volebních výsledků, SNP tehdy skončila na druhém místě, když získala 28,7 % hlasů a 7 mandátů ve většinové části a 27,3 % hlasů a 28 mandátů v proporční části volené na základě regionálních kandidátek – tedy celkem 35 poslaneckých křesel. Zaostala tak za vítěznou Scottish Labour Party, jež získala 56 křesel a utvořila vládnoucí koalici se Scottish Liberal Democrats, jenž získali 17 mandátů (Coxall – Robins – Leach, 2003: 298). Po Salmondově rezignaci a přesunu

⁷ V anglickém originále: "An independent Scotland will be a magnet for investment..." (Scottish National Party, 1997: 9).

SNP do role parlamentní opozice se proto o vedení strany ucházel fundamentalista Alex Neil, avšak neuspěl (Dodds – Seawright, 2004: 93).

Klíčovými se pro SNP staly volby do Skotského parlamentu z roku 2007, kdy strana dosáhla historického úspěchu, když zvítězila, získala 47 mandátů a o jeden poslanecký post tak přeběhla dosud vládnoucí Scottish Labour Party (Svoboda, 2014). Ve svém volebním programu nazvaném stručně *Manifesto 2007*, *SNP – It's Time* strana opět zopakovala strategii z voleb roku 1999 a věnovala se především představení vlastních vizí v rámci jednotlivých *devolved matters*, přičemž čistě otázce samotné nezávislosti bylo věnována pouze jedna strana sedmdesáti čtyř stránkového programu. Poprvé ji krátce zmínil navrativší se lídr Alex Salmond ve své předmluvě k programu nazvané „Je čas se pohnout vpřed“ (*It's Time to Move Forward*), když napsal:

„Pracujeme tvrdě, abychom si zasloužili důvěru a podporu skotského lidu a budeme věřit Skotům, že rozhodnou o skotské budoucnosti v referendu o nezávislosti. Volba bude vaše. Je to spravedlivý a demokratický způsob“ (Scottish National Party, 2007: 5). “⁸

SNP se tak opět přihlásila k demokratickému způsobu řešení otázky skotské secese, když zopakovala svůj požadavek na uspořádání referenda o nezávislosti Skotska. V samostatné části nazvané „Naše vize: Úspěšnější Skotsko“ (*Our vision: A More Successful Scotland*) strana tvrdila, že Unie již neslouží svému účelu a není stavěna pro potřeby 21. století, na základě čehož brání Skotsku v samostatném rozvoji. Skotsko a Anglie by sice nadále měly fungovat jako přátelé a partneři, avšak na bázi vztahu dvou nezávislých národů. Nezávislost se proto měla stát přirozeným stavem (*natural state*) pro národ skotských charakteristik. SNP zároveň opět spojila otázku nezávislosti s kritikou politik westminsterské vlády, když například slibovala, že nezávislost umožní Skotku stáhnout skotské jednotky z nepopulární války v Iráku či dosáhnout stažení britských jaderných zbraní ze Skotska. Taktéž byl zopakován ekonomický argument o spravedlivějším využití zisků z těžby ropy a zemního plynu v Severním moři, jež v programu strany rezonoval již od 70. let 20. století a spuštění kampaně *It's Scotland's Oil* (viz výše). Tyto zisky přitom měly být využity v rámci investic do skotského národního hospodářství a jeho modernizace (Scottish National Party, 2007: 7).

⁸V anglickém originále: "We are working hard to earn the trust and support of the people of Scotland and we will trust Scots to take the decision on Scotland's future in an independence referendum. The choice will be yours. That is the fair and democratic way." (Scottish National Party, 2007: 5).

SNP svůj program ve volbách do Skotského parlamentu v květnu 2007 obhájila, když se dle počtu mandátů stala nejsilnější stranou. Zdálo se přitom, že tento vývoj předznamenává budoucí trend, o čemž hovořil i Alex Salmond, jež v jednom z vítězných projevů použil parafrázi konzervativního premiéra Harolda McMillana z roku 1960 o „větru změn“ (*wind of change*), který měl proudit skotskou politikou. SNP však zároveň byla nucena čelit dilematu ohledně držení se svých programových zásad v případě utváření potřebné vládní koalice. Strana totiž byla postavena před volbu mezi věrností konečnému cíli zisku skotské nezávislosti, jež však nepodporovaly skotské odnože britských politických stran, nebo vytvořením koalice s těmito stranami, jež by si však vyžádala alespoň dočasnou rezignaci na dosažení vytyčených cílů. Po krachu povolebních jednání se Scottish Liberal Democrats, kteří odmítli myšlenku prosazování referenda o nezávislosti, tak SNP byla nucena vytvořit menšinovou vládu odkázanou na *ad hoc* podporu ostatních westminsterských stran (Svoboda, 2014).

Jedním z prvních politických kroků nové skotské vlády tvořené SNP bylo v srpnu 2007 vydání bílé knihy s popisem možných alternativ k ústavnímu pořádku ve Skotsku, vzniklých na základě *Scotland Act* z roku 1998. Dokument nesl název „Volba skotské budoucnosti“ (*Choosing Scotland's Future*) a obsahoval v sobě návrh zákona o referendu o nezávislosti země. Zároveň dával skotské vládě prostor k zahájení jednání s britskou vládou v Londýně o krocích vedoucích k secesi a nezávislosti (Tamtéž). Samotný dokument v sekci nazvané Nezávislost (*Independence*) se především snažil osvětlit jednotlivé kroky vedoucí k zisku nezávislosti a rovněž jejich význam na politický systém, veřejné instituce a právní systém Skotska spolu se vztahy s ostatními zeměmi Britských ostrovů. Celý proces vycházel z premisy, že lid Skotska je nositelem suverenity a má právo rozhodovat o formě vlastní vlády bez ohledu na břímě soužití v Unii. Ta vznikla na základě tří nejdůležitějších smluv – Zákonu o Unii s Irskem (*Act of Union*) z roku 1801, který byl již významně revidován, Zákonu o Unii z roku 1707, o jehož zrušení SNP resp. skotská vláda slibovala usilovat, a personální unii či tzv. Unii korun (*Union of the Crowns*) z roku 1603, v níž plánovala vláda pokračovat. V praxi to mělo znamenat, že britská královna (*Her Majesty The Queen*) zůstane skotskou hlavou státu (*Head of State*) a dosavadní Spojené království se tak přemění ve volnější panovnickou a sociální unii. Zároveň však dojde k ukončení pravomocí britského Parlamentu (*United Kingdom Parliament*) nad legislativními akty Skotska a stejně tak ukončení pravomocí britské vlády nad exekutivními záležitostmi Skotska. Skotská vláda a parlament tak budou disponovat pravomocemi nejen

nad tzv. *devolved matters*, jež negativně vymezil *Scotland Act* z roku 1998, ale i nad tzv. *reserved matters*, připadajících do té doby britským institucím, tj. nad makroekonomickou, obranou, bezpečnostní a zahraniční politikou země. To mělo znamenat především pokračující členství nezávislého Skotska v nadnárodních a mezinárodních organizacích jako OSN, EU či OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě). Nový stát měl zároveň zvážit své další členství v NATO a to z důvodu odmítnutí jaderných zbraní, přičemž Skotsko se jako stát nevlastnící jaderné zbraně (*non-nuclear weapon state*) mělo přihlásit ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní (*Nuclear Non-Proliferation Treaty*). V nezměněné podobě měl nadále zůstat rovněž právní a soudní systém s výjimkou zrušení možnosti odvolání se k britské Sněmovně lordů (*House of Lords*) resp. Nejvyššímu soudu Velké Británie (*United Kingdom Supreme Court*) (Scottish Executive, 2007: 19 – 24).

SNP následně pokračovala v realizaci svého cíle skotské nezávislosti v únoru 2010, kdy Alex Salmond z pozice prvního ministra skotské vlády (*First Minister*) představil návrh Zákona o referendu (*Referendum Bill*), jež se mělo konat v období dalších voleb do Skotského parlamentu v roce 2011. Jeho součástí měly být dvě jasně definované otázky, přičemž první z nich se měla týkat posílení pravomocí Skotského parlamentu a druhá konceptu samotné nezávislosti Skotska. Návrh však narážel na omezení týkající se chybějící pravomoci Skotského parlamentu ovlivňovat míru samotné devoluce, jež nadále patřila do tzv. *reserved matters*, tj. do působnosti britského Parlamentu ve Westminsteru. Kladné vyjádření voličů tak mělo být bráno pouze jako mandát pro skotskou vládu k zahájení dalších rozhovorů v otázce nezávislosti. SNP však v prosazování tohoto zákona neuspěla, neboť se proti němu silně vymezily zbylé westminsterské strany zastoupené ve Skotském parlamentu. Návrh tak nakonec nebyl předložen k hlasování a menšinová skotská vláda SNP jej v roce 2011 stáhla (Patterson, 2014: 150 – 151).

4.1.3 Cesta k referendu o nezávislosti 2014

Myšlenka na uspořádání referenda tím však opuštěna nebyla, neboť SNP ji začlenila jako jeden z bodů svého programu před volbami do Skotského parlamentu v roce 2011. V části věnované nezávislosti SNP nadále deklarovala své přesvědčení, že lid Skotska by měl mít právo rozhodnout o budoucnosti vlastního národa. Z toho důvodu se zavazovala znovu předložit návrh Zákona o referendu v rámci následujícího funkčního období

Skotského parlamentu. Oproti svým předchozím programovým dokumentům v tomto SNP zdůvodňovala potřebu nezávislosti země i na základě negativního vymezení vůči reformám britské koaliční vlády pod vedením Conservative Party a Liberal Democrats. Zdůrazňovala, že ustanovení platného *Scotland Act* z roku 1998 neumožňují skotské vládě efektivně chránit zemi před rozpočtovými škrty britské vlády, které znemožňují vytváření potřebných pracovních míst, jež by naopak v případě nezávislosti bylo možné na základě dosažení vyššího růstu ekonomiky. Jakou formou by však tohoto SNP chtěla dosáhnout, již v programu detailněji zmíněno není. Strana pouze zdůrazňovala, že nezávislé Skotsko bude disponovat všemi daněmi, které se na jeho území vyberou, namísto aby je posílalo centrální britské vládě k přerozdělení. Na základě toho se nezávislé Skotsko mělo stát více prosperující a úspěšnou zemí, která nebude zasažena úspornými opatřeními (*austerity measures*) britské vlády a bude tak schopna ochránit současnou podobu zdravotnického systému (*National Health Service*) a bezplatného vysokého školství (Scottish National Party, 2011: 28).

SNP se svým programem zaznamenala svůj historický úspěch, když se stala vítězem voleb se ziskem 69 mandátů, což znamenalo, že se v následujícím volebním období měla těšit absolutní většině hlasů potřebné k prosazení svých politik. Strana tento výsledek chápala jako silný mandát od voličů k prosazení myšlenky vzniku nezávislého Skotska (Svoboda, 2014). SNP proto pod svou vlastní hlavičkou zveřejnila speciální programový dokument nazvaný "Volba: Historická příležitost pro náš národ" (*Choice: An Historic Opportunity for Our Nation*), v němž představila časový harmonogram konkrétních politických kroků vedoucích k nezávislosti. Ke stěžejním obdobím měl patřit začátek roku 2013, kdy se stana chystala předložit návrh Zákona o referendu Skotskému parlamentu, v zimě 2013 poté měla být představena detailní verze návrhu nezávislosti Skotska v rámci tzv. bílé knihy o nezávislosti (*White Paper on Independence*). Politická kampaň měla dle návrhu začít 16 týdnů před konáním referenda, tedy v létě 2014, se samotným hlasováním naplánovaným na podzim 2014. První volby do nezávislého Skotského parlamentu se měly odehrát v květnu 2016 (Scottish National Party, 2012: 1). Datum referenda na podzim 2014 přitom nebylo vybráno náhodně, ale mělo mít zcela jasný symbolický nádech, když odkazovalo k 700. výročí bitvy u Bannockburnu⁹ (*Battle of Bannockburn*) (Patterson, 2014: 151). V dokumentu „Volba“

⁹ Bitva u Bannockburnu – v této bitvě poblíž Stirlingu uštědřil roku 1314 skotský král Robert I. Bruce se svojí pohyblivou pěchotou ponižující porážku těžké jízdě anglického krále Edwarda II. Bitva sice

SNP rovněž nabízela krátký přehled 10 bodů, jež měly shrnovat argumentaci pro nezávislost země (tzv. *10 Things to Tell Your Family and Friends about Independence*). Strana v nich opakovala argumentaci známou ze svých dřívějších programových dokumentů a rovněž se negativně vymezovala vůči britské centrální vládě a jejím politikám, již zároveň označovala za „toryovskou“ – Skotové tak měli s nezávislostí možnost získat takovou vládu, jakou si přejí (viz. bod 2¹⁰). Relativně novým prvkem byl poté bod 6, v němž SNP tvrdila, že nezávislé Skotsko zůstane součástí EU, přičemž EU jej však nemůže nutit přijmout euro jako novou měnu. SNP naopak plánovala ponechat si britskou libru (*British pound*¹¹) (Scottish National Party, 2012: 13). SNP zároveň představila možný model podoby vztahů mezi Skotskem s zbytkem Velké Británie nazvaný „*devolution max*“ (zkráceně „*devomax*“). Mělo se jednat o alternativní variantu v případě, že by úplná nezávislost nebyla možná či se pro ni nevyslovil dostatečný počet voličů. Princip počítal s posílením skotské autonomie na základě nových pravomocí pro skotskou vládu, a to především v oblasti zdanění. Kritici však upozorňovali na fakt, že skotská vláda by v případě uplatnění tohoto principu byla schopna fakticky změnit dosavadní ústavní pořádek vzniklý na základě Scotland Act a vytvořit tak ve Spojeném království dva soupeřící daňové systémy (Patterson, 2014: 151).

Problém absence pravomoci Skotského parlamentu k vyhlášení referenda o nezávislosti se podařilo vyřešit kompromisní tzv. Edinburghskou dohodou (*Edinburgh Agreement*), již v říjnu 2012 podepsal první ministr Skotska Alex Salmond z SNP s britským konzervativním premiérem Davidem Cameronem. Na základě jejich ustanovení došlo k přenesení pravomoci uspořádat referendum o nezávislosti z britského Parlamentu ve Westminsteru na Skotský parlament v Holyroodu v Edinburghu. Referendum tak mělo být upraveno zákonem, jeho výsledkem mělo být jednoznačné vyjádření vůle skotských občanů, referendum mělo položit jednoduchou otázku s odpovědí ano/ne, čímž mělo vyloučit alternativu *devomax* původně prosazovanou SNP a odmítanou britskou vládou.

neukončila mocenskou a vojenskou expanzi Angličanů do Skotska, avšak přenesla iniciativu na stranu skotského krále a zahájila období skotských výpadů do severní Anglie. Jednalo se o součást tzv. válek za nezávislost (*Wars of Independence*), které trvaly mezi lety 1296 – 1424 a vytvořily mnoho stěžejních symbolů moderního skotského nacionalismu (Brown – Boardman, 2007: 67 a BBC, 1997a a Griffiths, 2008: 157).

¹⁰ V anglickém originále: "If Scotland votes yes, the first independent parliament will be elected in 2016 – we will get the government we vote for, unlike today, with a Tory government in London the vast majority of us do not want" (Scottish National Party, 2012: 13).

¹¹ V anglickém originále: "Scotland would remain part of the EU (...) EU law also makes clear that Scotland can't be forced to join euro. We will continue to use the pound, just as we do today" (Scottish National Party, 2012: 13).

Ústupkem britské vlády naopak bylo umožnění volit v referendu i pro 16ti a 17ti leté občany (Patterson, 2014: 154 a Svoboda, 2014). V lednu 2013 následně skotská vláda představila finální znění referendové otázky, jež měla znít: „*Mělo by Skotsko být nezávislou zemí?*“.¹² V červnu pak Skotský parlament schválil tzv. Zákon o referendu o skotské nezávislosti (*Scottish Independence Referendum Act*), který v listopadu 2013 získal královský souhlas (*Royal Assent*) a stanovil datum konání referenda na 18. září 2014 (McInnes – Ayres – Hawkins, 2014: 22).

Manifestací nacionalistické politiky se stala jarní výroční konference z roku 2013, na níž jako hlavní řečník vystoupil lídr strany a první ministr skotské vlády Alex Salmond. Ten se svém projevu zaměřil na základní premisu kampaně SNP, dle níž se nezávislé Skotsko mělo stát hospodářsky daleko vyspělejší, úspěšnější a více rovnostářskou zemí, neboť už jej neměla brzdit politika britské vlády, která dle něj dlouhodobě skotské zájmy přehlížela. Jako příklad této myšlenky poté zmínil vliv vlády Margaret Thatcherové na sociální politiku Skotska:

*„Volba, opravdová volba, se stává každým dnem jasnější – leží mezi příležitostmi využívat naše rozsáhlé přírodní zdroje a talent k budování lepší země nebo nadále pokračovat s westminsterským systémem, který jednoduše pro Skotsko nic nedělá, systémem, který nic nedělal v minulosti, nedělá nic nyní a nebude nic dělat ani v budoucnu (...) Zavedení daně z hlavy (tzv. poll tax – pozn. autora) Margaret Thatcherovou přesvědčilo většinu lidí o tom, že potřebujeme parlament s pravomocemi, které by zastavily takovéto rozvratné sociální experimenty uvalené na Skotsko. Namísto toho, aby byl pouze dobrou myšlenkou, parlament se stal nutností, máme-li být schopni ubránit skotské sociální uspořádání a zajistit, aby domácí politika reflektovala vůli lidu“*¹³ (Salmond, 2013).

Právě argument o Skotsku, jež by mělo být bohatší demokratičtější a více rovnostářské s kvalitním sociálním systémem se stal hlavním motivem nacionalistické

¹² V anglickém originále: "Should Scotland be an independent country?" (McInnes – Ayres – Hawkins, 2014: 22).

¹³ V anglickém originále: "That choice – THE REAL CHOICE – becomes clearer by the day – the opportunity to use our vast resources and talent to build a better country, or to continue with as Westminster system that simply isn't working for Scotland – a system which has not worked in the past, is no working now and will not work in the future (...) The imposition of the Poll Tax by Margaret Thatcher persuaded the majority of people that we needed a parliament with the powers to stop such divisive social experiments being visited upon Scotland. Instead of being just a good idea, a parliament became necessary if we were to protect Scotland's social fabric, and ensure that domestic policy reflected the will of the people" (Salmond, 2013).

kampaně (Svoboda, 2014). Salmond na něm například postavil i svůj projev Postavení Skotska ve světě (*Scotland's Place in The World*), jež přednesl o rok dříve (2012) v Londýně při vzpomínkové akci na novináře Owena Younga. V něm rázně deklaroval závazek SNP pokračovat ve snahách o dosažení nezávislosti a z ní plynoucí ekonomické stability, přičemž vymezil Skotsko jako zemi, která se hlásí k odkazu sociálních poválečných reforem premiéra Clementa Atleeho, zatímco velká Británie byla symbolizována koaliční vládou Conservative Party a Liberal Democrats, jež se je snaží svojí politikou zvrátit a poškozují tak zájmy Skotska:

„Skotská národní strana bude v kampani s rozhodností prosazovat nezávislost a to nikoli pouze jako cíl sám o sobě, ale jako prostředek, díky kterému bude moci skotská ekonomika silně a udržitelně růst (...) Po většinu poválečné éry si lid Skotska osvojil velké sociální reformy zavedené vládou Clementa Atleeho a udržované během 50., 60. a 70. let. Národní systém pojištění, dostupné bydlení a založení Národní zdravotnické služby vytvářely konsenzus, jež sahal za politické a národní hranice“¹⁴ (Salmond, 2012).

Stěžejním bodem vize SNP o ekonomicky prosperujícím nezávislém Skotsku se jako již v dřívějších kampaních a programech strany stalo využití zásob ropy a zemního plynu v Severním moři a při skotském pobřeží. Strana navrhovala, aby se nezávislé Skotsko hospodářsky profilovalo podobně jako sousední Norsko (tzv. *Norwegian-style approach*) a odvádělo desetinu svých ročních daňových zisků do speciálního fondu budoucnosti. Tato idea přitom vycházela z doporučení rozpočtové komise skotské vlády (*Scottish Government Fiscal Commission*) z října 2013, která v případě vyhlášení nezávislosti doporučovala vytvoření dvou ropných fondů, a to krátkodobého, jež měl pomoci vyrovnávat výpadky v daňových příjmech způsobené kolísáním ceny ropy na světových trzích, a poté dlouhodobého fondu určeného pro budoucí generace. Především se však mělo jednat o jasné vymezení vůči stanovisku britské vlády reprezentované premiérem Davidem Cameronem z Conservative Party, které tvrdilo, že pouze zapojení ropných výdělků do celkového systému britského rozpočtu zajistí efektivní využití těchto zdrojů a to především v době kolísání cen ropy a zemního plynu na světových trzích. Skotský ropný sektor se tak

¹⁴ V anglickém originále: *"The Scottish National Party will campaign confidently for independence not just as an end in itself, but as the means by which the Scottish economy can grow more strongly and sustainably (...) For much of the postwar period, people in Scotland largely embraced the great social reforms which were implemented by Clement Atlee's government and sustained through much of the 1950s, 60s and 70s. National insurance, housing for all and the establishment of a national health service commanded a consensus which spanned political boundaries and national borders (Salmond, 2012).*

měl slovy Davida Camerona moci opřít o „široká ramena britského hospodářství“ („*broad shoulder of the UK*“). SNP se v únoru 2014 rozhodla této vizi vzdorovat zvláštním zasedáním skotské vlády v ropné oblasti Aberdeen, jehož hlavním bodem agendy byl právě plán na budoucí využití ropných zisků. Lídr SNP a premiér Alex Salmond na následné tiskové konferenci Cameronovu ideu ostře odmítl:

„Prozatím se nejednalo ani tak o široká ramena Westminsteru jako spíše o rozsáhlou jeskyni ministerstva financí, v níž posledních 40 let akumulovali masivní výdělky z ropy a zemního plynu pocházející ze Skotska“ (BBC News Scotland Politics, 2014d).¹⁵

Ekonomické argumenty se tedy staly uhelným kamenem kampaně SNP za nezávislost Skotska. Ondřej Svoboda v časopise Mezinárodní politika ji shrnul slovy:

„... ekonomické argumenty hrají v kampani prim. Národní cítění a ideologie jsou až na druhé koleji a mohlo by se často zdát, že se jedná spíše o souboj dvou účetních firem předkládající rozpočty a ekonomické rozvahy, než o bitvu o samostatnost země“ (Svoboda, 2014).

The Economist však ve svém vydání ze 13. září 2014 upozornil, že „*referendum se nakonec rozhodne nikoli na základě výpočtů daní zisků z ropy, ale na základě identity a moci*“¹⁶ (2014d).

4.2 Conservative Party a Scottish Conservative Party

Conservative Party a její skotská odnož Scottish Conservative Party se po většinu své historie silně vymezovala proti devoluci a vytvoření autonomní skotské exekutivní moci. To se projevovalo například i tím, že velká část jejích členů při volebních kláních užívala pouze označení Unionist Party, což byla součást oficiálního plného názvu strany (Conservative and Unionist Party) až do 80. let, kdy jej postupně opustila. Tito kandidáti se tak chtěli vymezit vůči návrhům na zřízení tzv. principu *home rule* a zachování

¹⁵ V anglickém originále: "It hasn't been so much the broad shoulders of Westminster as the vast cavern in the Treasury over the last 40 years where they've accumulated massive oil and gas revenues from Scotland" (BBC New Scotland Politics, 2014d).

¹⁶ V anglickém originále: "... the referendum will turn not on calculations of taxes and oil revenue, but on identity and power" (The Economist, 2014d).

konstitučního statu quo, tj. Skotska jako součásti unitárního státu Velké Británie (Deacon, 2012: 118). Strana se tak obecně negativně stavěla k vzrůstající skotské národní identitě, což se projevilo zvláště v období, kdy v jejím čele stála Margaret Thatcherová. Ta již v roce 1976 ukončila vstřícnou politiku svého předchůdce Edwarda Heatha vyjádřenou v Deklaraci z Perthu a navrátila Conservative Party zpět k unionistickému stanovisku, což si vyžádalo například i protestní rezignaci stínového ministra pro Skotsko (*Shadow Scottish Secretary*) Alicka Buchanana Smithe a státního ministra (*Minister of State*) Malcolma Rifkinda, jež byli devoluci nakloněni. Strana od té doby zastávala názor o vzájemné prospěšnosti Unie, na jehož základě vystupovala i proti referendu z roku 1997, kdy tvrdila, že devoluce a vytvoření autonomních legislativních shromáždění ve Skotsku a Walesu bude pouze prvním krokem na cestě k úplnému rozbití Unie ze strany nacionalistických sil (BBC, 1997c a Coxall – Robins – Leach, 2003: 298).

4.2.1 Rifkindova komise a ideové směřování po roce 1997

Ve svém volebním programu pro všeobecné volby do Dolní sněmovny z roku 1997 nazvaném Volební program Konzervativní strany pro všeobecné volby: Pouze s Konzervativci máte jistotu (*Conservative Party General Election Manifesto: You Can Only Be Sure with Conservatives*) tak Conservative Party v části nazvané Ústava (*Constitution*) argumentovala ve prospěch zachování Unie v její základní podobě. Tvrdila totiž že unijní konstituční uspořádání je zárukou politické stability a bezpečnosti, přičemž rozvázání vztahů mezi jednotlivými částmi by znamenalo výrazné ohrožení.

„Unie mezi Skotskem, Walesem, Severním Irskem a Anglií tvoří základy naší národní stability (...) Ve světě, v němž lidé touží po bezpečnosti, by nebylo nic riskantnějšího než rozvolňovat ústavu, která poutá náš národ k sobě a instituce, jež nám přináší stabilitu.“

17

Strana rovněž varovala, že vytvoření autonomních legislativních orgánů v rámci devoluce by vytvořilo novou vládní vrstvu, jež by usilovala o posílení své moci. Hrozil by

¹⁷ V anglickém originále: "The Union between Scotland, Wales, Northern Ireland and England underpins our nation's stability (...) In a world where people want security, nothing would be more dangerous than to unravel a constitution that binds our nation together and the institutions that bring us stability" (Conservative Party, 1997).

tak vznik sporů a konfliktů mezi těmito legislativními orgány a britským Parlamentem ve Westminsteru, což by vedlo k oslabení celé Velké Británie. Jako příklad byl uveden model určitého skotského parlamentu s pravomocí vybírat daně, jež by mohl negativně ovlivnit uvažování zahraničních korporací o zřízení svých sídel a zastoupení ve Spojeném království a oslabit tak ekonomické vyhlídky země. Conservative Party proto navrhovala zachovat jednotu britského Parlamentu ve Westminsteru a otázky národního charakteru jednotlivých částí Unie řešit skrz již existující specializované výbory Dolní komory Parlamentu (tzv. *Scottish Grand Committee* a *Welsh Grand Committee*). V nich měli mít poslanci zvolení za dané regiony možnost přímo interpelovat členy britské vlády (resp. kabinetu) ve věci legislativy týkající se jejich národních záležitostí. Vytvoření devolvovaných institucí by naopak tento dle strany fungující model zničilo (Conservative Party, 1997).

Strana však svým pro-unijním programem ve Skotsku nezaujala a ve všeobecných volbách nezískala ani jediný skotský poslanecký mandát. Rovněž neuspěla ani její kampaň za odmítnutí devoluce v referendu v roce 1997. Reakcí skotské odnože strany bylo přijetí více decentralizované stranické struktury v roce 1998, na jejímž základě se Scottish Conservative Party prezentovala jako politické uskupení méně závislé na centrální stranické kanceláři v Londýně (*Conservative Central Office in London*). Přestože k devoluci a rozmělnění ústavních vazeb Velké Británie zůstala nadále kritická, zaměřila se ve svých programech spíše na hledání konkrétních řešení v oblasti tzv. *devolved matters* (Deacon, 2012: 119). Pozměněný přístup byl výsledkem dvouúrovňového procesu vnitrostranické reformy, jež se zaměřila na nové způsoby budování stranické základny ve Skotsku (tzv. *Strathclyde reform*)¹⁸ a revizi politického programu, jež vycházela z doporučení tzv. *Rifkind Policy Commission*, jíž předsedal bývalý poslanec sir Malcolm Rifkind. Výsledkem její práce bylo doporučení nazvané *Skotská budoucnost (Scotland's Future)*, v němž bylo řečeno, že skotská odnož strany by měla veskrze přijmout novou politickou realitu devoluce a být tak schopna se v otázce skotského nacionalismu odklonit od politiky celobritské Conservative Party. Jednotlivé politiky Scottish Conservative Party tak měly vycházet ze základních hodnotových principů strany, avšak zároveň měly být adresné vůči ryze skotským problémům a podmínkám (Seawright, 2004: 8 – 9).

¹⁸ Jednalo se o návrh reformy z dílny odborné stranické komise, jíž předsedal bývalý pracovník Scottish Office Lord Strathclyde. Komise přinesla řadu doporučení na reformu stranické struktury Scottish Conservative Party tak, aby strana mohla efektivně fungovat i po devoluci. Mezi nimi bylo například stanovení pravidel procesu volby skotského volebního lídra a dalších kandidátů do Skotského parlamentu či zřízení tzv. Scottish Policy Commission, stranické komise, jež měla diskutovat skotská politická témata a tvořit z nich konkrétní volební politiky (Lynch, 2003: 169).

Na závěry komise Malcolma Rifkinda reagoval volební program Scottish Conservative Party do prvních voleb do Skotského parlamentu z roku 1999 nazvaný Skotsko na prvním místě (*Scotland First*). V úvodním slovu lídr strany ve Skotsku David McLetchie uznával, že se strana ve všeobecných volbách z roku 1997 mýlila. Volební porážka pro ni byla důležitou lekcí, po níž následovaly veřejné debaty a setkávání s voliči, na jejichž základě strana sestavila nový program.

„... ačkoli naše hodnoty a zásady zůstaly nedotknuty, jedná se o novou stranu (...) Stranu, která naslouchá. Stranu, která se navrácí ke kořenům. Stranu, která se k výzvám devoluce staví čelem.“¹⁹

Základem nového programu Scottish Conservative Party ve vztahu k devoluci se stala decentralizace Skotského parlamentu a skotské vlády, přičemž strana varovala před nárůstem a koncentrací moci v rukách nových skotských institucí. Jejím záměrem tak mělo být prosazování decentralizace jednotlivých institucí, jež měla probíhat pomocí přesunu hlavních sídel jednotlivých úřadů a orgánů mimo Edinburgh do regionů (Scottish Conservative Party, 1999: 3).

Scottish Conservative Party nakonec v prvních volbách do Skotského parlamentu těžila z volebního systému (tzv. *additional-member-system*, viz výše), který paradoxně původně odmítala (Seawright, 2004: 2). Ve většinové části sice nezískala jediné křeslo, avšak v proporční části postavené na stranických kandidátkách obsadila 18 poslaneckých křesel při zisku 15,4 % hlasů. Skončila tak na třetím místě za vítěznou Scottish Labour Party a SNP (Coxall – Robins – Leach, 2003: 298).

Na myšlenku decentralizace moci ve Skotsku poté Scottish Conservative Party navázala i ve svém programu z období druhých voleb do Skotského parlamentu z roku 2003, jež nesl název „Je čas s tím něco udělat“ (*It's Time to Do Something about It*). Strana v něm zdůrazňovala své přesvědčení, že Skotsko profituje ze svého vztahu s Velkou Británií, což by se mělo odrazit v záměru dále posílit vztahy jednotlivých částí Unie. K tomuto cíli mělo dle strany vést navrácení důvěryhodnosti původního procesu devoluce a to snížením velikosti skotských institucí a omezením jejich byrokracie. Počet členů skotské vlády tak měl být snížen na polovinu z 20 na 10 a to pomocí eliminace pozic tzv.

¹⁹ V anglickém originále: "... while our core values and principles remain intact, this is a new party. A party that is listening. A party that has got back to grass roots. A party that has risen to the challenge of devolution" (Scottish Conservative Party, 1999: 1).

Junior Ministers. Podobně i velikost Skotského parlamentu se měla snížit ze 129 členů na 108 a odpovídat tak navrhovanému snížení počtu ve Skotsku volených poslanců britského Parlamentu z dílny *The Boundary Commission* (jejímž úkolem byla úprava velikosti a počtu parlamentních volebních okrsků ve Velké Británii tak, aby zhruba odpovídali měnícímu se rozložení obyvatel) (Scottish Conservative Party, 2003: 4 – 5).

4.2.2 Calmanova komise a otázka referenda

Konkrétním výsledkem politiky Scottish Conservative Party ve vztahu ke skotské devoluci se stalo prosazení návrhu ve Skotském parlamentu o zřízení tzv. Calmanovy komise (*Calman Commission*) či Komise skotské devoluce (*Commission on Scottish Devolution*) v prosinci roku 2007. Jednalo se přitom o společný postup skotských odnoží westminsterských stran (Scottish Conservative Party, Scottish Labour Party a Scottish Liberal Democrats), jimž se podařilo přehlasovat menšinovou vládu SNP, jež s návrhem na zřízení komise nesouhlasila. Do jejího čela byl postaven sir Kenneth Calman, komise samotná pak započala práci v dubnu 2008. Jejím cílem bylo přezkoumat závěry Scotland Act z roku 1998 ve světle zkušeností s fungováním Skotského parlamentu a vlády a přinést návrhy a doporučení na případné ústavní změny, které by upevnily pozici Skotska uvnitř Spojeného království (Patterson, 2014: 150). V červnu 2009 poté komise zveřejnila své závěry ve zprávě nazvané „Lepší služba Skotsku: Skotsko a Spojené království ve 21. století“ (*Serving Scotland Better: Scotland and the United Kingdom in the 21st Century*), v níž učinila 63 doporučení vedoucích k rekonfiguraci vztahů a pravomocí mezi Skotským parlamentem a britským Parlamentem ve Westminsteru. Komise tak například doporučovala posílit popřípadě vytvořit nové mechanismy vzájemné spolupráce a konzultace obou parlamentních těles tak, aby docházelo ke debatám i v otázkách tzv. *reserved matters*. Skotská vláda měla rovněž dostat pod svou správu přípravu a administraci voleb do Skotského parlamentu či měly být posíleny její pravomoci v oblasti financí a správy daní (Holden, 2010: 15 – 16).

Reakcí na doporučení Calmanovy komise se stal Zákon o Skotsku (*Scotland Act*), který představila britská koaliční vláda (složená z Conservative Party a Liberal Democrats) a britský Parlament ji po konzultaci se Skotským parlamentem schválil v roce 2012. Na základě tohoto zákona došlo k prohloubení devoluce, když Skotský parlament získal

další nové pravomoci a to především ve vztahu k financím a daním. Nově tak měl být například odpovědný za výběr až 1/3 ročního rozpočtu Skotska a skotská vláda měla získat pravomoci ve vztahu k půjčování finančních prostředků (Scottish Parliament, 2012). Skotská exekutiva (*Scottish Executive*) byla navíc oficiálně přejmenována na Skotskou vládu (*Scottish Government*) (HM Government, 2012: 7).

Před volbami do Skotského parlamentu z roku 2011 znovu otevřel téma skotské nezávislosti premiér David Cameron, který během své oficiální návštěvy Skotska ve svém projevu *We Stand Ready to Deliver for Scotland* zopakoval tradiční ekonomicky zaměřené stanovisko Conservative Party, když prohlásil, že „*rozdělení Spojeného království by bylo ohromnou ekonomickou chybou*“ (Cameron, 2011). Dále zdůraznil potřebu zachování Unie pro stabilní ekonomický rozvoj Velké Británie, který dle něho stojí na kombinaci tradiční britské podnikavosti s moderními špičkovými výzkumnými centry Skotska. A právě toto ústavní nastavení Unie měla Scottish Conservative Party v následujících volbách obhajovat.

„Nechť je to tato strana, která hlasitě a jasně řekne: "Společně se nám daří lépe!" A to díky kombinaci nejlepších britských podniků se silnými stránkami Skotska – výzkumnými centry světové kvality, pokročilým strojírenstvím a elektronikou, skvělými univerzitami, profesionálními službami vysoké kvality a mnoha dalšími (...) Budme součástí ekonomiky, která je 6. nejbohatší na světě, jež slibuje nikoli pouze růst, ale zelený růst, udržitelný růst, růst všech částí tohoto ostrova, který dává každému odhodlanému a pracovitému člověku šanci stát se jeho součástí“ (Cameron, 2011).²⁰

O rok později na výroční konferenci Scottish Conservative Party v březnu 2012 vystoupil David Cameron s dalším projevem, v němž vymezil stanovisko britské vlády a Conservative Party k požadavku SNP na uspořádání referenda o nezávislosti v roce 2014. Jednalo se o období před podepsání kompromisní tzv. Edinburghské smlouvy (viz výše), během něhož britský premiér několikrát zopakoval, že nevystupuje proti ideji nezávislého Skotska jako takové, avšak vyhraňuje se proti přístupu a argumentaci lídra SNP a skotského prvního ministra (*First Minister*) Alexe Salmonda, který dle něj neustále měnil podmínky, což bránilo uzavření pevné dohody. Cameron tak pravděpodobně považoval Salmondův

²⁰ V anglickém originále: *"So let it be this party that says, loud and clear: Together we are better off, combining the best of British enterprise with those great Scottish strengths world-leading centers of research, advanced manufacturing and electronics, great universities, highly skilled professional services, and much, much more (...) Be part of a country that is the sixth richest in the world that promises not just growth, but green growth, sustainable growth, growth across every part of our island that gives everyone with the will and work ethic the chance to get on"* (Cameron, 2011).

přístup za nekonzistentní a požadavek SNP na vložení tzv. varianty *devo-max* (viz výše) za snahu udržet relevanci dlouhodobé kampaně SNP za nezávislost Skotska i v případě negativního vyjádření skotských voličů v plánovaném referendu (Patterson, 2014: 154 – 155).

„Před posledními volbami požádal Alex Salmond o mandát k uskutečnění hlasování o nezávislosti. Tyto volby přitom vyhrál a mandát získal. Nabídl jsem mu tedy referendum (...) on jej však neakceptoval. Co se to tu vlastně děje? Poprvé požadoval referendum v roce 2010 – nyní však požaduje dalších 1000 dní. Poprvé tvrdil, že chtějí jednu otázku – nyní koketuje se dvěma a hovoří o variantách devo-max, devo-plus. Brzy z toho pravděpodobně bude devo-seriál na pokračování“ (Patterson, 2014: 155).²¹

Období před podzimním referendem o nezávislosti Skotska, plánovaném na září 2014, věnovala Conservative Party kampani za zachování Unie, jež se obecně nesla spíše na vlně ekonomických argumentů, než aby zdůrazňovala národnostní, historické či kulturní souvislosti (viz Svoboda, 2014). Důležitým bodem se tak stalo vystoupení britského konzervativního ministra financí (*Chancellor of the Exchequer*) George Osborna v Edinburghu z 13. února 2014, v němž zpochybnil tvrzení SNP a Alexe Salmonda o tom, že nezávislé Skotsko by si nadále ponechalo jako měnu britskou libru a zůstalo by tak součástí měnové unie se zbytkem Velké Británie (tzv. *sterling zone*). Doslova prohlásil:

„Lidé by měli vědět, že toto se nestane, neboť sdílení libry není v zájmu lidu Skotska ani zbytku Velké Británie (...) Jako ministr financí proto nemohu doporučit, abychom s nezávislým Skotskem libru sdíleli. Důkazy jasně ukazují, že by to nefungovalo, a stálo by nás to pracovní místa a peníze. Nepřineslo by to ekonomickou bezpečnost ani Skotsku ani zbytku Spojeného království“ (Molloy, 2014).

Osborne tak narážel rovněž na ideu tzv. *sterlingizace* (*sterlingisation*), jež byla alternativou měnové unie. Při její aplikaci by přitom došlo k pouhému navázání skotské měny na britskou bez možnosti ji ovlivňovat. Podle expertů by tím však Skotsko přišlo o část své potenciálně nabyté suverenity a vyvolalo přesun skotských bank do zbytku Velké Británie (Svoboda, 2014). Tuto myšlenku vyjádřil při své lednové (2014) návštěvě Skotska

²¹ V anglickém originále: "At the last election, Alex Salmond asked for a mandate for a vote on independence. He won that election. He got the mandate. I offered him his referendum [...] and now he won't take it. What on Earth is going on? First he wanted a referendum in 2010 – now they say they need 1000 days. First he said the wanted one question – now he's flirting with two. Now he's talking about Devo-Max, or Devo-Plus. Soon it'll be Devo: the sequel" (Patterson, 2014: 155).

i guvernér britské centrální banky (*Bank of England*) Mark Carney. Ten rovněž zdůraznil, že přestože použití libry jako jednotné měny není nemožné, Velká Británie a Skotsko by se při vzájemných jednáních měly vyvarovat chyb Evropské unie spočívající v existenci monetární ale nikoli fiskální unie. Funkční nastavení by si tedy dle něho vyžádalo rovněž přesun skotské fiskální suverenity (Dickie – O'Connor, 2014). Stanovisko konzervativního ministra financí vzápětí podpořili i šéfové dvou největších podnikatelských organizací. Simon Walker z *Institute of Directors* pro *The Guardian* připomněl, že „pokud by nezávislé Skotsko nemělo kontrolu nad svojí monetární politikou, nabízela by se otázka, zdali by se vůbec jednalo o nezávislost“.²² John Cridland z *Confederation of British Industry* následně dodal, že „zůstávat v nestabilní měnové unii by znamenalo čelit vážným ekonomickým následkům“.²³ (Watt, 2014a). Výzkumy veřejného mínění z té doby přitom jasně ukazovaly, že skotská veřejnost vnímá otázku stability měny jako důležitou součást kampaně a většina z nich by váhala podpořit nezávislost v případě hrozící ztráty britské měny (Dickie – O'Connor, 2014). Týdeník *The Economist* proto ve svém tištěném vydání z února 2014 napsal, že „politicičtí lídři na jih od hranice nyní vznášejí tíživé ekonomické otázky, které s jistotou rozhodnou o jeho výsledku“²⁴ (referenda – pozn. autora) (The Economist, 2014c). Stejný časopis poté v září 2014 napsal, že ani vytvoření monetární unie by nemuselo být řešením, neboť šlo očekávat, že nacionalistická touha po nezávislosti by se brzy projevila nejenom v politické ale i ekonomické a monetární rovině a případná monetární unie by zanikla (The Economist, 2014b).

Naopak na emoční stránku kampaně a zdůrazňování britské tradice se zaměřil premiér David Cameron, jenž 7. února 2014 pronesl v Olympijském parku (*Olympic Park*) v Londýně projev, v němž vyzval občany zbylých částí Velké Británie, aby lobbovali u svých rodinných příslušníků a známých ve Skotsku pro zachování Unie. Cameron ve své řeči přiznal, že byl okolím od svého výstupu v prostředí olympijského velodromu odrazován, ale že se rozhodl pro přímou premiéřskou intervenci do kampaně, neboť Spojenému království zbývá pouhých 7 měsíců na „záchranu nejvýjimečnější, odhodlané

²² V anglickém originále: „...if an independent Scotland did not have control of its monetary policy, it would raise the question, is that independence?“ (Watt, 2014a).

²³ V anglickém originále: „...staying in an unstable currency union would have serious economic consequences“ (Tamtéž).

²⁴ V anglickém originále: „... political leaders south of the border are now posing the vexing economic questions that look certain to decide its outcome“ (The Economist, 2014c).

a skvělé země v dějinách“.²⁵ Svoji řeč poté postavil na zdůraznění síly a prestiže, které se Velká Británie jako značka a symbol ve světě těší. To se dle něj projevilo právě v době olympijských her, které pro něj „*nebyly o výhře, byly o červené, bílé a modré*“, byly létem, kdy „*vlastenectví vyšlo ze stínu do zářícího slunce*“.²⁶ Dále prohlásil.

„*Občas možná zapomínáme, jak velká je naše reputace (...) Přicházíme jako značka – velmi mocná značka. Oddělit Skotsko od této značky by bylo jako oddělit vody řeky Tweed od Severního moře. Pokud bychom ztratili Skotsko, pokud by se Velká Británie změnila, bylo by to jako bychom si podtrhli rohož pod nohama naší vlastní reputace. Je jasným faktem, že ve světě znamenáme více společně (...) Náš dosah přitom sahá dál než pouze k vojenské moci – je o naší hudbě, filmu, televizi, módě. Velká Británie je velmocí v oblasti měkké síly: narazíte na teenagery v Tokyu a Sydney, kteří poslouchají Emeli Sandé; na lidi v Kazachstánu a Taiwanu sledující exportní artikly BBC jako je seriál Sherlock, sepsaný jedním Skotem před sto lety, dnes ztvárněný Angličanem a přetvořený pro televizi mužem skotského původu (...) Vášnivě doufám, že mé děti budou moci učit své děti to samé – že rázítka na jejich pasu je znakem hrdosti. Že dohromady tyto ostrovy znamenají něco více než jen sumu jednotlivých částí, že jsou nositeli velkých myšlenek, ušlechtilých cílů a vyšších hodnot*“ (Wintour, 2014).²⁷

4.3 Labour Party a Scottish Labour Party

Idea devoluce a zavedení principu *home rule* pro Skotsko byly programovým bodem, který se v historii Labour Party objevoval neustále, důraz na jeho prosazování se však měnil v souvislosti s širší politickou agendou (BBC, 1997c). Jak již bylo zmíněno

²⁵ V anglickém originále: „... to save the most extraordinary, buccaneering, brilliant country in history“ (Wintour, 2014).

²⁶ V anglickém originále: „... the summer that patriotism came out of the shadows and into the sun“ (Tamtéž).

²⁷ V anglickém originále: „Sometimes we can forget just how big our reputation is (...) We come as a brand - a powerful brand. Separating Scotland out of that brand would be like separating the waters of the river Tweed and the North Sea. If we lost Scotland, if the UK changed, we would rip the rug from under our own reputation. The plain fact is we matter more in the world together (...) Our reach is about much more than military might - it's about our music, film, TV, fashion. The UK is the soft power superpower: you get teenagers in Tokyo and Sydney listening to Emelie Sandé; people in Kazakhstan and Taiwan watching BBC exports like Sherlock, written by a Scot a hundred years ago, played by an Englishman today, and created for TV by a Scotsman (...) I passionately hope that my children will be able to teach their children the same – that the stamp on their passport is a mark of pride. That together, these islands really do stand for something more than the sum of our parts, they stand for bigger ideals, nobler causes, greater values“ (Tamtéž).

výše, reakcí strany na sílící nacionalistickou rétoriku SNP v 90. letech 20. století se stalo znovu přihlášení se k ideji Skotska jako oddělené sociální, politické a kulturní jednotky v rámci Spojeného království. Labouristé se tak snažili propagovat jako pragmatičtí nacionalisté (*pragmatic nationalists*), přičemž doufali, že tato profilace jim umožní získat voličskou podporu z řad měkkých nacionalistů (*soft nationalists*), tedy voličů, kteří se staví kladně k myšlence devoluce, ale secesionistická rétorika SNP je pro ně příliš radikální (Deacon, 2012). Strana však zůstala ve svých nacionalistických postojích opatrná a i ústavní reforma z let 1997 – 1998 jasně uváděla, že devoluce neznamená přesun suverenity z britské úrovně, naopak že tato nezvratitelně zůstává součástí Unie, jež ji skrz devoluci v určitých částech propůjčuje nižším jednotkám (Dodds – Seawright, 2004: 171).

Labouristé proto okamžitě po úspěšném referendu a schválení Zákona o Skotsku (*Scotland Act*) v roce 1998 spustili novou kampaň za redefinici pojmu britství (*Britishness*), který měl pokrýt základní výzvu procesu devoluce. Ta spočívala v uznání diverzity Velké Británie bez narušení kohezních mechanismů, společných idejí, institucí, jazyka a hodnot, které Unii držely pohromadě. Spojené království tak mělo být nově definováno jako multikulturní a vícenárodnostní stát. V tomto duchu rovněž hovořila brožura nazvaná Nové Skotsko, Nová Británie (*New Scotland, New Britain*), jež vyšla před prvními volbami do Skotského parlamentu a pod níž jsou podepsáni přední skotští politici Labour Party – Gordon Brown a Douglas Alexander. V ní tvrdili, že nová ústavní úprava je všeobecnou úmluvou založenou na přihlášení se k idejím a hodnotám demokracie a rovnosti, která Skotsko spojuje se zbytkem Velké Británie (McEwan, 2004: 167). Ideový důraz na existenci společných hodnot v rámci britské společnosti jako samého základu britské identity byl pro Labour Party příznačný a umožnil ji přijmout ideu devoluce za svou. Jednalo se o naprosto odlišný koncept například od Conservative Party, jež britskou identitu odvozovala od společných politických institucí, přičemž oslabení těchto institucí procesem devoluce muselo logicky vést k rozpadu Velké Británie. Labouristická idea sdílených hodnot a společné politické kultury se přitom nevylučovala s existencí jasně definovaných regionálních institucí (Mitchell, 2003: 34).

4.3.1 Období v čele skotské exekutivy

V prvních volbách do Skotského parlamentu (*Scottish Parliament*) Scottish Labour Party svým programem voliče oslovila, když zvítězila s celkovým ziskem 56 mandátů, čímž potvrdila svoji dlouhodobou pozici nejsilnější politické strany ve Skotsku. Ani tento volební výsledek ji však nestačil k zisku většiny, proto uzavřela koaliční smlouvu se Scottish Liberal Democrats, jenž se se ziskem 17 křesel umístili na 4. místě. Obě politická uskupení přitom deklarovala ochotu navázat na vzájemnou spolupráci s doby existence Skotské ústavní úmluvy (*Scottish Constitutional Convention*, viz výše) (Coxall – Robins – Leach, 2003: 298).

Koalice trvající i po dalších volbách v roce 2003, v nichž Scottish Labour Party opět zvítězila, se po celou dobu své existence potýkala s mnoha vnitřními problémy, jež se týkaly i hledání vlastní agendy. Přesto se v tomto období labouristům podařilo prosadit jazykový zákon, jenž významně posiloval postavení a status skotské gaelštiny (Svoboda, 2014). Obecně však lze konstatovat, že asertivita nové skotské vlády pod vedením prvních ministrů Scottish Labour Party ve vztahu k obhajobě skotských zájmů byla poměrně nízká. Její představitelé často přejímali politiky britské labouristické vlády, které bez velkých změn implementovali do skotského právního řádu. Rovněž rezignovali na vytváření tlaku na centrální vládu i v otázkách, jež se přímo dotýkaly skotských hospodářských zájmů jako například v době jednání o nových pravidlech společné politiky rybolovu EU, při níž se Skotsko podřídilo rozhodnutí britské vlády přistoupit na podmínky, jež dle mnohých byly pro zemi nevýhodné. Skotští ministři se zároveň vyhýbali tématům, jež byla ve Skotsku vnímána jako vysoce kontroverzní, mezi nimiž dominovalo zapojení britských bojových jednotek do operace v Iráku. Scottish Labour Party se tak vyhýbala jakémukoli veřejnému prosazování vlastních skotských politik či názorů, jež by mohly vést k narušení či rozmělnění politik a autority centrální britské vlády či Parlamentu ve Westminsteru (McEwan, 2004: 170). Důkazem budiž, že skotští představitelé odmítali sami sebe nazývat skotskou vládou (*Scottish Government*), ale drželi se pouze označení skotská výkonná moc (*Scottish Executive*) (Svoboda, 2014).

Potvrzení výše uvedené politiky snažící se neprosazovat výsledky devoluce na úkor postavení a moci centrální britských institucí bylo možno nalézt i ve výrociích představitelů britské vlády. Britský ministerský předseda Tony Blair tak například během kampaně do druhých voleb do Skotského parlamentu v roce 2003 zopakoval existenci britské identity

založené na sdílení společných hodnot skrz jednotlivé části Spojeného království. Tehdy prohlásil:

„... stále existují ti, kteří pochybují o existenci hodnot, kolem nichž by se Británie mohla sjednotit. Ti, kteří tvrdí, že hodnoty skotské lidu se příliš liší od těch vyznávaných ve zbytku Británie a tak mezi nimi musí volit, jako kdyby snad národní identita byla hrou s nulovým součtem. Ve skutečnosti, však není vůbec potřeba si vybírat (...) Naší vizí je země sjednocená kolem společného záměru, jež vychází ze společných hodnot, jež činí Skotsko silnější s Británií a Británii silnější se Skotskem“²⁸ (McEwan, 2004: 167 – 168).

V duchu popsané ideje se nesl i volební program Scottish Labour Party před volbami do Skotského parlamentu z roku 2007 nazvaný Budujeme Skotsko (*Building Scotland*). V něm se strana blíže k otázce devoluce ani k jiným nacionalistickým tématům nevyjadřovala, naopak se zaměřila na návrhy konkrétních politik v rámci tzv. *devolved matters*. Výjimku tvořila pouze část věnovaná skotskému kulturnímu dědictví, v níž Labouristé hovořili o další podpoře gaelštiny a skotštiny. Vzniknout tak měl speciální program pro podporu virtuální výuky gaelštiny, jazyk měl více proniknout i do rozhlasového a televizního vysílání, ve vytipovaných lokalitách se měl dostat i na dopravní značení. Skotština měla být více přiblížena dětem v rámci jejího užití v dětské literatuře (Scottish Labour Party, 2007: 95). V samotných volbách do Skotského parlamentu v roce 2007 labouristé zaznamenali svůj nejhorší volební výsledek, když o jeden mandát skončili na druhém místě za vítěznou SNP se ziskem 46 křesel (Scottish Parliament, 2007). Ústup z vlády do opozice se nesl v pokračujícím prosazování vlastní politiky, kdy se strana například podílela na ustavení tzv. Calmanovy komise (viz výše).

4.3.2 Devoluční komise a otázka referenda

Na sílící secesionistickou rétoriku SNP reagovala Scottish Labour Party ustavením vlastní odborné komise, tzv. Devoluční komise (*Scottish Labour Devolution Commission*),

²⁸ V anglickém originále: *"... there are still those who question whether there are still values around which Britain can unite. Those who would argue that the values of the people of Scotland are so different from the rest of Britain that they must choose between them as if national identity was some zero-sum game, when in truth, there is no need to choose at all ... Ours is a vision of a country united by common purpose and derived from shared values that make Scotland stronger with Britain, and Britain stronger with Scotland"* (McEwan, 2004: 167 - 168).

jejímž cílem bylo zhodnotit současný stav devoluce ve Skotsku a případně navrhnout jeho možné změny. Výsledkem se stala zpráva *Powers for a Purpose-Strengthening Accountability and Empowering People*, již strana zveřejnila v březnu 2014. Strana v ní prohlašovala, že chápe Spojené království jako unii postavenou na třech vzájemně provázaných menších uniích – politické, ekonomické a sociální unii. Snaha SNP rozbít unii politickou by dle Scottish Labour Party znamenala i výrazné ohrožení zbylých dvou unií. Idea Velké Británie jako sdílené unie (*sharing union*) byla dle strany založena na sdílení zdrojů a vzájemné solidarity tak, aby všichni její obyvatelé disponovali stejnými politickými, sociálními a ekonomickými právy. Unie tak díky své schopnosti shromažďovat zdroje z celé země měla sloužit jako nejlepší pojistka sociální ochrany nejen skotských občanů. Unie rovněž poskytovala Skotsku schopnost propojení s britským a evropským trhem bez celních omezení a dalších obchodních bariér, čímž zvyšovala konkurenceschopnost skotských podniků a efektivněji vytvářela lepší pracovní podmínky a příležitosti pro skotské občany. Scottish Labour Party se proto stavěla za pokračování principu *home rule* namísto vyhlášení skotské samostatnosti (Scottish Labour Party, 2014: 253 – 254). Výsledkem byla řada doporučení, jež navrhovala úpravy v dosavadním systému devoluce pro Skotsko. V institucionální rovině strana navrhovala, aby byl Skotský parlament permanentně zanesen do ústavního pořádku Spojeného království a byl nerozpustitelný.²⁹ Skotský parlament měl rovněž získat pravomoc nad pořádáním parlamentních voleb. V oblasti financí měl Skotský parlament rovněž získat možnost vybírat více daní tak, aby až 40 % skotského rozpočtu plynulo z ním uložených daní. Měla se tak rozšířit nejen sazba daně z příjmu, ale na základě tzv. *Scottish Progressive Rates of Income Tax*, měl mít Skotský parlament možnost upravit i daňovou progresi. Labouristé se rovněž silně vymezili vůči centralizačním snahám SNP v rámci Skotska a plánovali posílit místní samosprávu zavedením principů tzv. dvojí devoluce (*double devolution*) a subsidiarity. Zvláštní pozornost poté měla být věnována posílení pravomocí ostrovních rad Shetlandů, Orkneji a Západních ostrovů (*Western Isles*) v oblasti správy lokálních

²⁹ Tento bod by přitom měl zásadní dopad na celé Spojené království, neboť by se jednalo o další posun ze dosavadního modelu devolučního uspořádání. Skotský parlament by tím totiž získal vlastní suverenitu, která by již nebyla pouze přenesenou suverenitou westminsterského Parlamentu ve vybraných oblastech (*reserved matters*) v rámci devoluce, ale Skotský parlament by se stal na centrálních britských institucích nezávislým tělesem. Již tak asymetrický model devolučního uspořádání by se stal ještě více neuspořádaným, neboť skotské orgány by disponovaly vlastní suverenitou, zatímco například Velšské shromáždění (Welsh Assembly) by své postavení a pravomoci nadále odvíjelo pouze od rozhodnutí westminsterského Parlamentu (pozn. autora).

záležitostí jako například otázek zdrojů obnovitelné energie (*renewable energy resources*) či managementu pobřežních mořských zdrojů (Tamtéž: 264 – 265).

Stanovisko Labour Party k otázce nezávislosti Skotska dále definoval na výroční konferenci Scottish Labour Party v Perthu v roce 2014 britský lídr strany Ed Miliband. Ten ve svém projevu jasně odmítl secesionistickou politiku SNP a deklaroval, že Labour Party, resp. její skotská odnož Scottish Labour Party, bude v nadcházející kampani bojovat za udržení územní celistvosti Velké Británie. Miliband přitom opět argumentoval výhodností zachování Unie pro udržení správné funkce skotského sociálního systému, přičemž se přímo odvolával na závěry Devoluční komise:

„Přátelé, setkáváme se zde, vědomi si svých povinností vůči naší zemi. Toto není běžná chvíle ani běžná konference, neboť za 180 dní Skotsko rozhodne o své budoucnosti. Bude na Skotsku samotným, jak se rozhodne. Každý v Labour Party však ví, že je nám lépe společně (...) A toto je také idea Spojeného království – sdílet risk i zisk napříč celou Británií. Podporujeme jeden druhého napříč Británií, ať už je Skot, Angličan, Velšan či Severní Ir. Díky našim dějinám, díky našim vazbám jsme ochotni přerозdělovat. Protože víme, že společně je nám lépe (...) A představte si o kolik těší by bylo zastavit tento propad na dno, kdyby prostředkem Spojeného království probíhala hranice. Anglie a Skotsko rozděleny ve dvě. Potřebujeme nastavit spravedlivá pravidla pro všechny napříč touto zemí (...) To je vize, která inspirovala Skotský parlament. A nyní opět inspiruje revizi naší politiky a Devoluční komisi (...) Budeme společně pracovat, abychom vybudovali sociální spravedlnost, neboť víme, že spolu je nám lépe. Labouristická vláda ve Westminsteru a Holyroodu. Dvě vlády pracující společně, nikoli zápasící jedna s druhou. Nikdy však neustanou, dokud nevybudujeme spravedlivější a více rovnostářskou společnost, kterou by každá součást Spojeného království měla být“³⁰ (Miliband, 2014).

³⁰ V anglickém originále: *"Friends, we meet here, conscious of our duties to our country. This is no ordinary time no ordinary conference. Because in 180 days Scotland will determine its future. It's Scotland's decision. And Scotland's alone. But everyone in this Labour Party knows: we are better together (...) And this is the idea too of the United Kingdom. Sharing risks and gains across Britain. We support each other across the UK whether are Scottish, English, Welsh or Northern Irish. Because of our history, our ties, we are willing to redistribute. Because we know we are better together (...) And think how much harder it would be to stop that race to the bottom if we had a border running along the middle of the UK. England, Scotland divided in two. We need to set fair rules for all across our country (...) This was the vision that inspired the Scottish Parliament. And now once again it inspires our Policy Review and the Devolution Commission (...) And then we will work together to build social justice. Because we know we are better together. Labour governments in Westminster and Holyrood. Two governments*

Labouristé se během kampaně za skotskou nezávislost rovněž připojili ke společné iniciativě Conservative Party a Liberal Democrats, jež skrz prohlášení konzervativního ministra financí George Osborna odmítla sdílení britské libry s nezávislým Skotskem (viz výše). Stínový ministr za labouristy (*Shadow Chancellor of the Exchequer*) Ed Balls proto pro vysílání LBC Radio prohlásil:

„Co nyní vidíme po turbulencích posledních let [eura] je to, že se pro Skotsko nejedná o příliš atraktivní vyhlídku [jednotná měna]. A co více, něco takového by vyžadovalo vstup do ještě více svazující bankovní unie, velkou fiskální unii a politickou integraci. Taková možnost je tedy mimo hru. Co to vlastně dělá [Alex Salmond]? Snaží se nám říct, že Skotsko může být nějakým způsobem nezávislé, odtrhnout se od zbytku Velké Británie, ale stále používat libru sterlingu. To by však vyžadovalo integraci, bankovní unii, fiskální unii a politickou unii. Alex Salmond čelí základnímu intelektuálnímu problému. Chce se odtrhnout od Velké Británie, ale zároveň si podržet libru a to i když to znamená bližší vztah s Velkou Británií“³¹ (Watt – Carrell, 2014).

Tato pozice si přitom vysloužila tvrdou kritiku ze strany SNP, když ji zastupující první ministryně skotské vlády (*Deputy First Minister*) Nicola Sturgeon označila za „*neohrabaný, splašený manévr*“³², jímž chtějí westminsterské strany „*zastařit skotský lid, aby zůstal součástí Spojeného království*“³³ (Watt, 2014b).

Labour Party se na základě společného postoje ke skotské nezávislosti rovněž zapojila po boku Conservative Party a Liberal Democrats do oficiální kampaně za zachování Spojeného království s názvem Lépe společně (*Better Together*) (viz níže), kde se však spíše snažila posílit svůj vlastní politický vliv a využít svých 41 skotských poslaneckých mandátů k propagaci vlastního politického programu (Svoboda, 2014).

working together. Not wrestling against each other. But never resting until we have built the more just, the more equal society that every part of the United Kingdom should be" (Miliband, 2014).

³¹ V anglickém originále: "What we have now seen after the turbulence of the last few years [of the euro] is that this [a single currency] is this a pretty unattractive prospect for Scotland. More than that it would require joining a more onerous banking union, a big fiscal union, political integration. So that option is off the table. What is he [Alex Salmond] doing? He is trying to say somehow Scotland can be independent , break from the rest of the UK but still use the pound sterling. That would require integration, it would require a banking union, a fiscal union, a political union. There is a fundamental intellectual problem for Alex Salmond. He wants to break from the UK but also keep the pound even if that means a closer relationship to the UK" (Watt – Carrell, 2014).

³² V anglickém originále: "... cack-handed panicky campaign manoeuvre ..." (Watt, 2014b).

³³ V anglickém originále: "... bully the people of Scotland to remain in the UK ..." (Tamtéž).

4.4 Liberal Democrats a Scottish Liberal Democrats

Scottish Liberal Party byla ve Skotsku dominantní stranou až do I. světové války a i po jejím skončení pravidelně obsazovala část skotských poslaneckých křesel. Jednalo se rovněž o tzv. státní stranu (*state party*), oddělenou od liberálních stranických organizací v Anglii a ve Walesu, jež fungovala na základě tzv. federální stranické struktury (*federal party structure*). Scottish Liberal Party díky tomu disponovala pravomocí vytvářet vlastní skotskou politiku nezávisle na centru. Tato struktura a přístup se přitom výrazně nezměnily ani po vzniku Scottish Liberal Democrats v roce 1988. Strana se tak profilovala jako podporovatel principu devoluce, což dokládala právě svoji decentralizovanou stranickou organizací (Deacon, 2012: 109 – 110 a Ramsden, 2006: 742). Hlavním závazkem v této oblasti však byla idea federalizovaného Spojeného království s volenými regionálními zastupitelskými sbory v jednotlivých částech (BBC, 1997c). Ve svém programovém dokumentu *Zde stojíme (Here We Stand)* z roku 1993 strana navrhovala vznik federálního rámce, jenž by však umožňoval jednotlivým částem Velké Británie zapojit se do této struktury postupně (BBC, 1997c).

4.4.1 Steelova komise a spoluúčast ve skotské exekutivě

Ve svém volebním programu pro všeobecné volby do Dolní sněmovny z roku 1997, nazvaném *Učiň rozdíl (Make the Difference)* se strana otázky skotské autonomie věnovala jen velmi krátce. V části s názvem *Reformujeme politiku (Reforming Politics)* se v případě Skotska zavazovala přijmout princip *home rule* a to pomocí vytvoření Skotského parlamentu. Ten měl být volen proporčním volebním systémem a disponovat pravomocí vybírat daň z příjmu (Liberal Democrats, 1997). V březnu 1997 poté Liberal Democrats vydali společné prohlášení s Labour Party, v němž prohlásili, že nesouhlasí se záměrem New Labour na uspořádání referend ve Skotsku a Walesu o devoluci, avšak nebudou brzdit k jejich provedení potřebnou legislativu. Strana se rovněž zavázala v kampani ve Skotsku podpořit kladnou odpověď na obě v referendu kladené otázky (viz výše) (BBC, 1997c a McLeish, 2012: 28). Volební program Scottish Liberal Democrats pro první volby do Skotského parlamentu nazvaný *Zvyšujeme standardy (Raising Standards)* poté opět rozvíjel myšlenku federálního uspořádání Velké Británie, jež měla být upevněna v nové psané ústavě. Zároveň s tím mělo dle strany dojít ke zrušení pozice Státního sekretáře pro Skotsko

(*Secretary of State for Scotland*) a redukcí počtu členů Sněmovny lordů britského Parlamentu (*House of Lords*) (Scottish Liberal Democrats, 1999). Strana nakonec ve volbách získala 17 křesel ve Skotském parlamentu, čímž se umístila na 4. místě za Scottish Labour Party, SNP a Scottish Conservative Party. Na základě povolebních vyjednávání poté vstoupila do koalice s vítěznou Scottish Labour Party (Coxall – Robins – Leach, 2003: 298).

Po prvním volebním období ve skotské koaliční vládě, se Scottish Liberal Democrats v roce 2006 rozhodli nově definovat svůj vztah k devoluci, k čemuž měla sloužit zvláštní komise vedená bývalým lídrem strany Davidem Steelem (tzv. *Steel Commission*) (Deacon, 2012: 110). Ta dostala za úkol prozkoumat možnosti posílení pravomocí Skotského parlamentu v oblasti financí a ekonomiky a zároveň měla prozkoumat cesty k zavedení federální struktury Spojeného království. Výsledkem její práce byla zpráva *Vstříc federalismu – Nové nastavení pro Skotsko* (*Moving to Federalism – a New Settlement for Scotland*), jež přinesla několik doporučení na další směřování stranické politiky. Základem mělo být vyvolání požadavku na svolání druhé Ústavní konvence (*Constitutional Convention*), jež by měla vypracovat návrh na devoluci dalších pravomocí z centrální britské úrovně na skotskou vládu a Skotský parlament. Rovněž měl být vytvořen společný výbor (*joint committee*) Skotského parlamentu a britského Parlamentu, jehož náplní práce mělo být projednávání nové kategorie pravomocí a otázek spadajících do okruhu obou institucí. Skotský parlament měl rovněž získat pravomoc nad organizací voleb spolu s možností výběru volebního systému (McLeish, 2012: 29).

4.4.2 Federalismus a Home rule komise

Po vítězství SNP ve volbách do Skotského parlamentu v roce 2007 se Scottish Labour Democrats přesunuli do opozice a to přestože jim bylo nabídnuto místo menšího koaličního partnera (*junior partner*) v nové vládě. Strana přitom prohlásila, že si nedovede představit spolupráci s SNP, jejímž hlavním programovým cílem je secese a nezávislost Skotska (Deacon, 2012: 110). Na silící nacionalistickou rétoriku SNP a její požadavek na ustavení referenda o nezávislosti Skotska reagovali Scottish Liberal Democrats ustavením nové stranické komise pod vedením dlouholetého poslance sira Menziese Campbella (tzv. *Home Rule and Community Rule Commission*), jež měla zhodnotit politické

alternativy k nezávislosti. Komise ve své zprávě z roku 2012 nazvané „Federalismus: nejlepší budoucnost pro Skotsko“ (*Federalism: the Best Future for Scotland*) uvedla, že Skotsko i Velká Británie si jsou navzájem prospěšné, přičemž Skotsko profituje především z postavení Velké Británie na světové politické scéně. Nejlepší způsobem, jak mohlo Skotsko ale i ostatní části Spojeného království zajistit prosazení svých zájmů, se přitom měla stát federální struktura, která by vytvořila jasné právní ukotvení principu *home rule*. Federace sama o sobě přitom měla dle Komise skýtat 5 důležitých výhod:

- 1) měla dát voličům jednotlivých částí Spojeného království skutečně volbu výběru způsobu, povahy a rozsahu poskytování veřejných služeb
- 2) zároveň měla zachovat hlavní výhody Spojeného království spočívající například v existenci jednotného trhu zboží, kapitálu, práce a služeb
- 3) umožňovala pokračující využití společných zdrojů Velké Británie k boji s chudobou skrz britský systém penzí a dávek
- 4) na rozdíl od devolučního nastavení či centrálního systému vlády před rokem 1998 měla federace představovat permanentní a stabilní řešení s jasně vymezeným systémem brzd a protivah (*checks and balances*), jež soudobá ústavní úprava postrádala
- 5) umožňovala vytvoření systému přijímání veřejných politik na lokální úrovni přímo velenými orgány

Scottish Liberal Democrats se tak na doporučení komise měli nadále prezentovat jako federalizaci prosazující strana, jež nevnímá soudobý kontext devoluce jako dostatečně reprezentativní systém pro realizaci principu *home rule* (Scottish Liberal Democrats, 2012: 16 – 17).

Stanovisko Liberal Democrats k otázce skotské samostatnosti následně blíže definoval i vicepremiér britské vlády (*Deputy Prime Minister*) a stranický lídr Nick Clegg³⁴, jenž na jarní stranické konferenci v Inverness v březnu 2012 odmítl nezávislost, když

³⁴ Za určitou snahu o federalizaci bylo možno chápat i Cleggův návrh na reformu Sněmovny lordů (*House of Lords Reform Bill*), jež se měla proměnit v částečně volené těleso, jehož členové měli být voleni na základě regionálního rozdělení Spojeného království (Anglie, Skotsko, Wales, Severní Irsko). Z návrhu však pro odpor poslanců Conservative Party nakonec sešlo a nebyl dále projednáván (pozn. autora).

tvrdil, že Skotsko je nedílnou součástí Spojeného království, s nímž jej pojí společná historie, kultura a identita. Zároveň poznamenal, že pro budoucnost Skotska je nejlepší, pokud skotská a britská vláda spolupracují v řešení jim vymezených otázek. Pro posílení pravomocí skotských institucí v procesu devoluce měli přitom sehrát právě Liberal Democrats, vycházející ze závěrů *Home Rule Commission* sira Menzies Campbella, důležitou roli. Jádrem argumentace pro odmítnutí nezávislosti však spočívalo v nutnosti zachovat ekonomickou stabilitu Skotska, vycházející ze silné hospodářské pozice Velké Británie.

*„Jako Angličan věřím, že naše země jsou dohromady mnohem silnější, než by byly zvlášť. Že Skotsko stejně jako ostatní části Spojeného království si v této ekonomické krizi vedlo lépe než většina evropských sousedů, neboť jsme součástí jedné z nejsilnějších světových ekonomik. Že jsme všichni byli ochráněni od toho nejhoršího z recese díky důvěryhodnosti a nízkým úrokovým mírám, jež byla britská vláda schopna zabezpečit a udržet“*³⁵ (Philip, 2012).

Podobné stanovisko pak Nick Clegg zopakoval i o dva roky později na jarní stranické konferenci Scottish Liberal Party 2014. Tehdy prohlásil:

*„Samozřejmě, že Spojené království není dokonalé (...) Ale odpovědí na nedokonalost není izolace. A Spojené království je stále nejrychleji rostoucí ekonomikou států G7. Má vliv u jednacího stolu, důvěru u trhů. Jsme vůdčím národem Evropy, ekonomická supervelmoc – zkrátka něco pro co budu bojovat a co budu chránit“*³⁶ (Clegg, 2014).

³⁵ V anglickém originále: "As an Englishman I believe that our countries are much stronger together than they would be apart. That Scotland, like the other parts of the UK, has fared better in this global economic crisis than many of our European neighbours because we are part of one of the world's strongest economies. That we have all been protected from the worst of the recession by the credibility and low interest rates the UK Government has been able to secure and maintain (Philip, 2012).

³⁶ V anglickém originále: "Of course the UK isn't perfect (...) But the response to imperfection is not isolation. And the united Kingdom is still the fastest growing economy in the G7. It has clout at the negotiating table, credibility with markets. We are a leading nation in Europe, an economic superpower – something I am going to fight to defend" (Clegg, 2014).

4.5 Kampaně Better Together a Yes Scotland

Kolem otázky referenda o nezávislosti Skotska se zformovaly dvě hlavní politické kampaně, z nichž jedna myšlenku secese podporovala, zatímco druhá se stavěla za zachování Skotska jako součásti Spojeného království. Následující kapitola tak nabízí stručný popis jejich programového zázemí a to především proto, že se na něm zásadně podílely v této práci analyzované politické strany. Je tak doplněním základního argumentačního rámce bakalářské práce.

Proti odtržení se stavěla kampaň nazvaná Lépe společně (*Better Together*), jež odstartovala svoji činnost v červnu 2012. Do jejího čela se postavil Alistair Darling, bývalý labouristický ministr financí v kabinetu Gordona Browna. Kampaň se však oficiálně těšila podpoře všech tří nejsilnějších westminsterských stran, tj. Labour Party, Conservative Party a Liberal Democrats. Její hlavní strategií se stalo zpochybnění slibů skotských zastánců nezávislosti v čele s SNP jako nereálných, a to především v otázce ekonomiky a měny (Patterson, 2014: 159 a Svoboda, 2014). Jak napsal *The Economist*, většina účastníků kampaně Better Together by si přála, aby se referendum vůbec nekonalo a plánovala skončit své aktivity po jeho konání. Jako političtí aktivisté proto „*možná nebyli přehnaně nadšení, ale byli [unionisté] disciplinovaní, pilní a zkušení*“³⁷ (2014a).

Své argumenty shrnuli unionisté v programovém dokumentu nazvaném „*Patříme k sobě: Případ Spojeného království*“ (*We Belong Together: A Case for a United Kingdom*). Pod materiálem byl oficiálně podepsán lídr kampaně Alistair Darling, přičemž celý dokument v ich-formě měl podobu jeho rozmluvy s voličem. Argumentace byla podobně jako u programových dokumentů jednotlivých westminsterských politických stran založena především na racionální ekonomických kalkulech. Dokument tak prakticky shrnoval dosavadní unionistické pozice, přičemž zvláštní pozornost věnoval dosud labouristickému tématu výhodnosti zachování sociální unie.

„Nejrozsáhlejším jednotlivým elementem veřejných výdajů je sociální zabezpečení. Zde má Skotsko významné potřeby a to především ve vztahu k penzím. Starší lidé ve Skotsku velmi významně profitují ze starobního penzijního systému Spojeného království. Výdaje na penze činí ve Skotsku více než 1 400 £ na hlavu v porovnání se zhruba 1 300 £ na hlavu

³⁷ V anglickém originále: "... they may not be terribly impassioned, but unionists are disciplined, dutiful and experienced" (*The Economist*, 2014a).

ve Spojeném království. Celkové výdaje na sociální zabezpečení jsou ve Skotsku o téměř 10 % vyšší než je průměr Spojeného království“³⁸ (Better Together Campaign, 2013: 25).

Oproti programovým dokumentům jednotlivých politických stran a rétorice jejich lídrů, se dokument výrazněji zaměřoval rovněž na otázky vnější i vnitřní bezpečnosti Skotska, jež byla dle něj garantována právě díky začlenění do Spojeného království.

„V rámci Spojeného království má Skotsko prvotřídní výzvědné a bezpečnostní služby. Samostatně bychom nemohli doufat v nic podobného jako jsou specializované expertízy a technologie, kterými Spojené království nyní disponuje, a to obzvláště zaměříme-li se na dlouhodobé aliance Spojeného království a sdílení informací s USA a dalšími zeměmi. Zde snad ještě více než kdekoli jinde vidíme sílu společného bytí“³⁹ (Better Together Campaign, 2013: 21).

Nejpádnější argumenty kampaně poté shrnoval na pouhých dvou stranách tzv. *Better Together Factsheet*, opírající se o ustanovení tzv. *Scotland Act* z roku 2012, jenž dával Skotskému parlamentu rozsáhlé pravomoci ve finanční oblasti a prohluboval tak proces devoluce (viz výše). Rozsahem strohý dokument dále explicitně vyjmenovával pět věcí, které by voliči při svém rozhodování měli vědět a brát v potaz (tzv. *The 5 things you need to know*). Na prvním místě bylo zmiňováno vytvoření a úspěšné fungování Skotského parlamentu jako důkazu životaschopnosti a užitečnosti politiky devoluce, která by byla vyhlášením nezávislosti zničena. Dokument dále hovořil o výhodnosti současného postavení Skotska, které disponuje rozsáhlými pravomoci díky devoluci, zároveň je však chráněno svým začleněním do Spojeného království a to především v hospodářské a bezpečnostní rovině. Voliči měli rovněž vzít v potaz důvěryhodnost hlavních westminsterských politických stran, které měli být garantem budoucího vývoje devolučního systému. Ten měl přitom představovat pozitivní variantu oproti nejistotě vycházející z návrhů secesionistů. Seznam uzavíralo ujištění, že odmítnutí nezávislosti v referendu

³⁸ V anglickém originále: "The largest single element of public spending is social security. Here Scotland has substantial needs – particularly in relations to pensions. Older people in Scotland benefit very significantly from the UK old age pension system. Spending on pensions in Scotland is over £1,400 per head compared with around £1,300 in the UK. Overall spending on social security in Scotland is nearly 10 % higher than the UK average" (Better Together Campaign, 2013: 25).

³⁹ V anglickém originále: "Within the UK, Scotland has world class intelligence and security services. Alone we could not hope for anything like the specialised expertise and technology that the UK now disposes, especially when you factor in the UK's longstanding alliances and sharing of intelligence with US and other countries. Here perhaps more than anywhere we see the strength of being better together" (Tamtéž: 21).

(*voting 'No'*) neznamená ukončení vývoje konstitučního uspořádání v rámci Spojeného království ani procesu devoluce (Better Together Campaign, 2014).

Za hlasování pro nezávislost vystupovalo větší množství různě sofistikovaných kampaní, z nichž nejvýznamnější byla kampaň Ano, Skotsko (*Yes Scotland Campaign*), jež byla zahájena v březnu roku 2012. Přestože zpočátku byla jejím hlavním představitelem SNP (jež kampaň vybavila argumentačně a programově), později se k ní přidala i Skotská strana zelených (*Scottish Green Party*), řada dalších spolků, nezávislých aktivistů i známých osobností v čele s hercem Seanem Connerym (Leonard, 2015 a Paterson, 2014: 158 – 159). *Yes Scotland* tak rozšířila svoji působnost i mimo elektorát SNP a na rozdíl od *Better Together Campaign*, která se spoléhala převážně na profesionální PR agentury, se opírala právě o iniciativu ideou nezávislosti nadšených aktivistů a dobrovolníků. Jim poté poskytovala materiální a informační zázemí, díky čemuž byla její kampaň vizuálně mnohem výraznější a různorodější. Důležitým polem působnosti se rovněž staly sociální sítě typu Facebook a Twitter (The Economist, 2014a). Blair Jenkins, výkonný ředitel *Yes Scotland*, ke kampani prohlásil, že „*sestává z lidí s rozdílným politickým pozadím, které spojuje přesvědčení, že nezávislost je tím nejlepším pro Skotsko a skotský lid*“⁴⁰ (*Yes Scotland*, 2012). The Economist provedl srovnání charakteru obou kampaní, když napsal, že „*pokud je kampaň za odmítnutí mašinou, pak kampaň za přijetí je karnevalem*“⁴¹ (2014a).

Ke střetu obou kampaní došlo 5. srpna 2014 v televizní debatě, jíž se zúčastnili Alex Salmond a Alistar Darling. Diskuse se všeobecně opět točila kolem ekonomických nikoli nacionalistických témat, přičemž Darling byl osobou, jež určovala obsah a směr celého vystoupení, když neustále zpochybňovala hospodářské vize nacionalistů. The Economist následně napsal, že „*výkon pana Darlinga (...) byl perfektní ukázkou chladného tvrdého realismu*“⁴² (The Economist, 2014f).

⁴⁰ V anglickém originále: "... it comprises people of many political shades and none, united in their belief that independence is the best for Scotland and the Scottish people" (*Yes Campaign*, 2012).

⁴¹ V anglickém originále: "If the "no" campaign is a machine, "yes" is a carnival" (The Economist, 2014a).

⁴² V anglickém originále: "... Mr. Darling's performance (...) was a master-class in cold, hard realism" (The Economist, 2014f).

5 REFERENDUM O NEZÁVISLOSTI Z ROKU 2014

Referendum o skotské nezávislosti (*Scottish Independence Referendum*) proběhlo 18. září 2014, přičemž položilo otázku „*Mělo by Skotsko být nezávislou zemí?*“⁴³ (McInnes – Ayres – Hawkins, 2014: 1). Právo účastnit se referenda vycházelo z práva odevzdat hlas ve volbách do Skotského parlamentu a volbách do místních orgánů (*local government elections*) a zahrnovalo tak občany Spojeného království, Commonwealthu, Irské republiky a dalších států EU, kteří byli registrováni jako voliči ve Skotsku. Návrh byl nakonec odmítnut 10,6% většinou hlasů, když 55,3 % (2 001 926 voličů) hlasovalo proti a 44,7 % (1 617 989 voličů) pro skotskou nezávislost. Volební účast dosáhla 84,6 %, což bylo nejvyšší číslo v porovnání s dalšími celostátními referendy či parlamentními volbami ve Skotsku od doby rozšíření volebního práva i na ženy v roce 1918. Hlasování se navíc mohli účastnit i 16ti a 17ti letí občané. Proti nezávislosti se vyslovilo 28 ze 32 místních okrsků (*local authority areas*) včetně hlavního města Edinburghu. Naopak v Glasgow, největším skotském městě, získala idea nezávislosti většinovou podporu (McInnes – Ayres – Hawkins, 2014: 1 – 2).

K výsledku se vyjádřili i přední političtí lídři. Například Alex Salmond uspořádal zvláštní vystoupení ve Skotském parlamentu, kde oznámil svoji rezignaci na lídra SNP a post prvního ministra skotské vlády (*The First Minister*). Dále poznamenal:

*„Skotsko má nyní nejvíce angažované obyvatelstvo v západní Evropě a jedno z neangažovanějších ze všech zemí v demokratickém světě. Napříč celým Skotskem lidé byli nadšeni a zaujati politikou v míře, jaká zde dosud nebyla (...) Jsme dnes lepším národem, než jsme byli na začátku tohoto procesu. Jsme informovanější, schopnější a odhodlanější (...) Naše velká národní debata nám dle mého odhadu pomůže vytvořit spravedlivější, více prosperující a demokratičtější zemi. A ze všech těchto věcí celé Skotsko vyjde jako vítěz“*⁴⁴ (BBC News Scotland Politics, 2014a).

⁴³ V anglickém originále: "Should Scotland be an independent country?" (McInnes – Ayres – Hawkins, 2014: 1).

⁴⁴ V anglickém originále: "Scotland now has the most politically engaged population in western Europe and one of the most engaged in any country, anywhere in the democratic world. Across Scotland, people have been energised, enthused by politics in a way which has never happened before (...) We're a better nation today than we were at the start of this process. We are more informed, more enabled and more empowered (...) As a result of that, our great national debate in my estimation will help us make a fairer, more prosperous and more democratic country - and in all of that, all of Scotland will emerge as the winner" (BBC News Scotland Politics, 2014a).

Britský lídr Labour Party Ed Miliband následně na výroční podzimní konferenci strany v Manchesteru vyzval k řešení otázek, které potřebu referenda vyvolaly a které vedly podstatnou část skotských voličů k podpoře nezávislosti. Ve svém projevu k delegátům prohlásil, že „*země, která se málem rozpadla, je zemí, jež není v dobrém zdravotním stavu*“⁴⁵, načež dodal, že labouristé mají „*povinnost pokusit se vysvětlit, proč 45 % lidí volilo „ano“, aby rozbili [naši] zemi*“⁴⁶ (BBC News Scotland Politics, 2014b). Lord Smith, předseda nové pracovní skupiny jmenované britským kabinetem, jejímž úkolem mělo být navrhnout změny v rozsahu pravomocí pro Skotský parlament, následně varoval, že po vyhocené kampani před konáním referenda nebude snadné sjednotit stanoviska všech politických stran a dosáhnout tak jasné dohody (BBC News Scotland Politics, 2014a).

Jak poznamenal Alexander Nicoll na blogu časopisu The Survival, výsledek referenda o nezávislosti, ačkoli byl jednoznačný, otázku skotské budoucnosti zdaleka nevyřešil (2014).

⁴⁵ V anglickém originále: " (...) *a country that nearly splits apart is not one in good health*" (BBC News Scotland Politics, 2014b).

⁴⁶ V anglickém originále: "*All of us have a responsibility to try and explain why 45% of people voted 'Yes' to break up our country*" (Tamtéž).

6 ZÁVĚR

Tématem mé bakalářské práce byla otázka skotského secesionismu v reflexi britských politických stran na britské celostátní i skotské regionální úrovni. Těžištěm práce se stala hlubší analýza programatiky jednotlivých politických subjektů, tj. jejich volebních programů a stěžejních programových dokumentů. Analyzovány byly rovněž výstupy stranických odborných komisí, jež zkoumaly otázku skotské nezávislosti, popřípadě procesu devoluce, resp. výstupy vládních a parlamentních komisí v případech, kdy probíraná politická strana působila v těchto orgánech. Cílem mé bakalářské práce tedy bylo poskytnout jasnou odpověď na otázku, jak se lišilo vnímání otázky skotské nezávislosti (skotského secesionismu) u jednotlivých britských politických stran a jak se toto stanovisko promítalo do konkrétních navrhovaných politik (*policy*) zmíněných ve volebních programech.

K dosažení vytyčeného cíle jsem práci rozdělil do čtyř tematických bloků, jež na sebe logicky navazovaly a to nejenom z hlediska argumentační výstavby textu ale rovněž z hlediska chronologického vývoje vnímání otázky skotské nezávislosti u zkoumaných politických stran.

První blok posloužil jako teoretický úvod do zkoumané problematiky a byl věnován definici a ukotvení všeobecných pojmů, které byly v předložené bakalářské práci použity. Cílem bylo ujednotit jejich výklad pro potřeby tohoto konkrétního textu a zamezit tak možným nesrovnalostem či chybným interpretacím. Základním zkoumaným jevem byla otázka secesionismu jako ideového podkladu různých politických subjektů. Zde byla použita typologie a přístup Allena Buchanana s důrazem na teritoriální rozměr secesionismu. Zmíněn byl rovněž etymologický původ slova spolu s jeho historickým přenesením z náboženské oblasti do oblasti politiky a to díky rozkolu v *Church of Scotland*. Taktéž došlo k vymezení pojmu ve vztahu k fenoménu revoluce a především separatismu, s nímž je v médiích secesionismus někdy zaměňován. Mezi další definované pojmy patřily nacionalismus a národní hnutí.

Ve druhém tematickém bloku jsem se věnoval nástinu tematiky skotského secesionismu v historickém kontextu. Především jsem zkoumal tvrzení historika Richarda Finleyho, jenž v knize *Dějiny Skotska* tvrdí, že skotský nacionalismus (popř. otázka secese) vždy výrazně sílil v období zhoršené hospodářské situace Velké Británie, která na Skotsko vzhledem k zastaralosti a nízké diverzifikaci průmyslových odvětví dopadala obzvláště silně, či v době oslabení atributů tzv. *státu blahobytu*. Pravdivost tohoto tvrzení jsem

demonstroval na vzrůstající vlně nacionalistických nálad v době celosvětové hospodářské krize na přelomu 20. a 30. let, jež vedla k zhroucení skotského těžkého průmyslu a časově se shodovala se vznikem Scottish National Party (SNP) v roce 1934. Dalšími uvedenými milníky, jež jsem v této souvislosti zmínil, se stalo zavádění atributů *státu blahobytu* po skončení II. světové války a rozvoj nacionalistických politických požadavků v 60. a 70. letech. Zde jsem se krátce věnoval objasnění ideových podkladů dlouhodobé kampaně SNP nazvané *It's Scotland's Oil*. Ta přišla s požadavkem na spravedlivější přerozdělení zisků z nově objevených ložisek ropy a zemního plynu v Severním moři a navrhovala přebudování skotské ekonomiky na bázi ekonomického modelu Norska. Tato kampaň se přitom stala důležitým prvkem nacionalistické rétoriky a ústila v růst politické podpory SNP, jež vedla k vyhlášení prvního referenda o autonomii Skotska v roce 1979.

Důležitým tématem této části se taktéž stalo působení konzervativní britské vlády Margaret Thatcherové a negativní vliv její politiky rozpočtově úsporných opatření (*austerity measures*) a privatizace na britsko-skotské vztahy, jehož leitmotivem se stalo zavedení tzv. *daně z hlavy* (*poll tax*). Toto období je vykresleno opět především v kontextu vztahu přímé úměry mezi zhoršující se ekonomickou situací Skotska (doprovázené rostoucí nezaměstnaností) a vzrůstem skotského nacionalismu, jehož konkrétním krokem se stal následný vznik Skotské národní úmluvy (*Scottish National Convention*). Tato platforma se přitom stala stěžejním tělesem pro formulování budoucích změn ústavního pořádku Spojeného království.

Poslední část prvního tematického bloku byla věnována problematice vzniku tzv. New Labour a jejího vnímání skotského národnostního hnutí, jež se po vítězství v parlamentních volbách do Westminsteru v roce 1997 přetavilo v druhé referendum o vzniku skotských samosprávných orgánů. To nakonec vedlo v rozvolnění správy země z dosud čistě unitárního státu v rámci tzv. *devoluce*. Přestože se jednalo o širší proces, zahrnující rovněž oblasti Walesu a Severního Irska, ve své bakalářské práci jsem reflektoval pouze dopad na oblast Skotska jako regionu, který po referendu získal nejvyšší míru autonomie z výše zmiňovaných oblastí. To se projevilo ve vzniku Skotského parlamentu v Holyroodu a skotské vlády (*Scottish Executive*, později *Scottish Government*) s poměrně širokými pravomocemi, které byly v následujících letech dále rozšiřovány. Na tomto faktu jsem demonstroval velmi důležitý dynamický charakter devoluce jako dosud neuzavřeného procesu, který nutně neústí ve vyhlášení nezávislosti jednotlivých území, ale právě v případě Skotska zahrnuje řadu možností výrazného posílení autonomního postavení místní vlády.

Třetí, rozsahem obsáhlejší, tematický blok se pak již zaměřil na samotnou reflexi problematiky skotského secesionismu v programatice britských politických stran a jejich vzájemnou komparaci, přičemž základní dělení bylo vedeno po štěpné linii zastánců x odpůrců skotské nezávislosti. Doplnující štěpnou linií (*cleavages*) se stalo rozdělení na politické strany s celostátní působností a regionální politické strany, respektive regionální odnože celostátních politických stran, které po devoluci vystupují v otázkách spadajících do kompetence regionálních samosprávných orgánů dosti autonomně.

Jako proponenta pozitivního přístupu k otázce skotského secesionismu a kampaně za vyhlášení skotské nezávislosti jsem zvolil Skotskou národní stranu (SNP). V jejím případě jsem se věnoval analýze dlouhodobých ideových soubojů o směřování strany mezi dvěma hlavními frakcemi, tj. fundamentalisty a gradualisty. Zatímco fundamentalisté prosazovali přísné sledování cíle úplné nezávislosti Skotska, gradualisté navrhovali, aby se SNP zaměřila na postupné prosazování nezávislosti, skrz politiku vzniku skotských samosprávných institucí a postupného posilování jejich pravomocí. Jak jsem ukázal na programových dokumentech (především volebních programech pro volby do Skotského parlamentu v letech 2007 a 2011 spolu se stěžejním dokumentem *Choice: A Historic Opportunity For Our Nation*), právě gradualistické křídlo získalo postupně ve straně navrch a v osobě lídra Alexe Salmonda mocensky obsadilo skotské autonomní instituce. To straně umožnilo identifikovat se zájmy celého Skotska a zesilovat secesionistické požadavky vůči britské vládě.

Dalším analyzovaným subjektem byla Konzervativní a unionistická strana (Conservative and Unionist Party), u níž jsem blíže sledoval proměnu vnímání otázky skotského secesionismu od původního odmítavého postoje, přes vstřícný obrat Edwarda Heatha na přelomu 60. a 70. let, přes naprosté odmítání v době vlády Margaret Thatcherové, až po uznání problematiky jako závažného politického problému za koaliční vlády Davida Camerona v novém tisíciletí. Ze stěžejních pramenů, jež jsem užil k podpoře svých tvrzení, bych zmínil především projev Edwarda Heatha na konferenci strany v Perthu v roce 1968 (tzv. *Declaration of Perth*), projev ministerského předsedy a lídra strany Davida Camerona v Olympijském parku v roce 2014 nebo vystoupení ministra financí George Osborna o nemožnosti zachování britské libry jako měny potenciálního nezávislého skotského státu, resp. nutnosti vytvoření monetární a fiskální unie mezi samostatným Skotskem a zbytkem Velké Británie. Cenným zdrojem se mi staly rovněž závěry Rifkindovy odborné komise, jež doporučovala, aby politiky Scottish Conservative Party

vycházely ze základních hodnotových principů strany, avšak zároveň měly být adresné vůči ryze skotským problémům a podmínkám.

V případě Labour Party a Liberal Democrats jsem postupoval zcela analogicky s tím rozdílem, že v případě labouristů jsem se podrobněji věnoval otázce procesu devoluce, který zahájila vláda Tonyho Blaira. Z programových dokumentů byla analyzována především doporučení tzv. *Scottish Labour Devolution Commission* ve vztahu k prohloubení devoluce a přenosu pravomocí od parlamentu ve Westminsteru ke Skotskému parlamentu v Holyroodu. V případě strany Liberal Democrats jsem se soustředil na představení návrhu na zavedení tzv. *home rule* (domácí vlády) a federalizace Velké Británie, která je mezi britskými politickými stranami ojedinělá. K tomu jsem využil závěrů Steelovy stranické odborné komise (tzv. *Steel Commission*) a následně i tzv. *Home Rule and Community Rule Commission*. Ta pod vedením dlouholetého poslance strany Menziese Campbella přišla se závěrem, že nejlepší způsobem, jak mohlo Skotsko i ostatní části Spojeného království zajistit prosazení svých zájmů, by byla federální struktura, která by vytvořila jasné právní ukotvení principu *home rule*.

Zvláštní pozornost jsem poté věnoval vzniku kampaně *Better Together* (jako ideové protiváhy nacionalistické kampaně *Yes Scotland*), tedy projektu lobujícího za zachování Skotska jako součásti Spojeného království, v němž spojily své síly všechny tři skotské regionální odnože hlavních celostátních stran (tj. Scottish Labour Party, Scottish Conservative Party, Scottish Liberal Democrats) a do jejího čela postavily bývalého labouristického ministra financí Alistaira Darlinga. Právě jím podepsaný dokument *We Belong Together: The Case for a United Kingdom* posloužil k analýze hlavní argumentace zastánců zachování unie. Kampani Yes Scotland jsem následně věnoval méně prostoru, neboť její programatika se prakticky shodovala s argumentací SNP.

Čtvrtý a poslední tematický blok byl věnován otázce samotného zářijového referenda roku 2014 a reakcím výše zmíněných subjektů na jeho průběh a výsledky. Tato událost byla zmíněna jako vyústění všech popisovaných politik a zároveň tvořila časové ohraničení práce

Tato bakalářská práce tedy jasně vysvětlila, jak se lišilo vnímání otázky skotské nezávislosti (skotského secesionismu) u jednotlivých britských politických stran a jak se toto stanovisko promítalo do konkrétních navrhovaných politik (*policy*) zmíněných ve volebních programech. Ukázala přitom, že v programové agendě britských politických stran se otázka významněji objevila až v 70. letech. Do té doby vnímalo téma skotského

nacionalismu jako natolik důležité, aby ovlivnilo jejich rozhodnutí volit nacionalistickou stranu, velmi malé množství obyvatel Skotska. Práce rovněž objasnila tezi, že podpora nacionalistické politické agendy rostla ruku v ruce se slábnutím a krizemi skotského hospodářství.

Za důležitý dále považuji fakt, že se jí podařilo blíže vysvětlit působení dvou názorově odlišných frakcí v SNP (gradualisté vs fundamentalisté) a popsat dopad jejich vzájemného soupeření na vývoj programových požadavků strany. Podařilo se tak vyvrátit představu SNP jako vnitřně koherentní monotematické politické strany sdružující radikální zastánce vyhlášení skotské nezávislosti. Rovněž bylo vysvětleno, že program SNP vychází z ideje tzv. občanského nacionalismu (*civic nationalism*), jež je založen na oddanosti občanským institucím, teritorialitě a toleranci a nikoli tzv. etnického nacionalismu (*ethnic nationalism*) založeném na exkluzivitě etnicity, původu, jazyka či kulturního dědictví.

V případě tzv. westminsterských stran považuji za důležité zjištění, že všechny britské politické strany vždy uznávaly existenci samotného skotského národa či skotské národní kultury a v určitých obdobích samy tuto tzv. skotskou kartu ve svých programech používaly, aby se vymezily vůči politice centrální vlády v Londýně. To platilo dokonce i pro Conservative and Unionist Party, jež po většinu 20. století obhajovala unionistické pozice. Skotský nacionalismus tak nikdy nebyl programovým vlastnictvím pouze jedné politické strany.

Předložená bakalářská práce je kompilátem uplatňujícím harvardský způsob odkazování. Hlavním zdrojem mi při její tvorbě byly anglicky psané texty britských a amerických autorů. Publikace českých autorů poté posloužily pouze k doplnění některých skutečností, popřípadě jsem jich využil ke konfrontaci britských textů jako tematicky neutrálního zdroje. Zbytek zdrojů tvořily výše zmíněné volební programy relevantních politických stran spolu se strategickými dokumenty, které vyjadřují jejich vize a postoje k otázce skotského secesionismu. Jako doplňkový materiál pak byly užity konferenční projevy, novinové sloupky a další mediální výstupy předních představitelů těchto politických stran, k jejichž analýze jsem využíval internetové verze seriózních britských médií a zpravodajských serverů či tematických a odborných časopisů. Důležitým pramenem rovněž byly oficiální dokumenty britské a skotské vlády či jim podřízených úřadů, publikované jako nezávislé zdroje informací u příležitosti referenda o nezávislosti z roku 2014.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- BBC (1997a). *Early Scottish History and the Union*. (<http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/devolution/scotland/briefing/history.shtml>, 28.3.2014).
- BBC (1997b). *The Devolution Debate This Century*. (<http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/devolution/scotland/briefing/c20scot.shtml>, 27.3.2014).
- BBC (1997c). *The Politics of Devolution: Party Policy*. (<http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/devolution/wales/briefing/partypolicy.shtml> 30.3.2014).
- BBC News (1999). *The SNP Manifesto Concluded*. (http://news.bbc.co.uk/2/hi/events/scotland_99/parties_and_issues/314455.stm, 4.3.2015).
- BBC News Scotland Politics (2014a). *Alex Salmond: Scotland Is 'The Winner' after Referendum Vote* (23.9.2014, <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-29319942>, 5.11.2014).
- BBC News Scotland Politics (2014b). *Ed Miliband Tells Labour: 'Our Country Nearly Broke Up'*. (23.9.2014, <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-glasgow-west-29319642>, 5.11.2014).
- BBC News Scotland Politics (2014c). *Five Facts from Labour's Devolution Plan*. (18.3.2014, <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-26627959>, 9.11.2014).
- BBC News Scotland Politics (2014d). *Scottish Independence: Rival North Sea Oil Vision Set Out*. (24.2.2014, <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-26314009>, 30.3.2014).
- Better Together Campaign (2013). *We Belong Together: The Case for a United Kingdom*. (University of Glasgow. http://b.3cdn.net/better/04df9b118b8d7ed8c3_2km6bffok.pdf, 1.4.2014).
- Better Together Campaign (2014). *Better Together Factsheet: Further Devolution*. (http://b.3cdn.net/better/991a61a7b7cf9b4d1f_74m6bt1uk.pdf, 30.3.2014).
- Brown, Archie (1998). *Asymmetrical Devolution: The Scottish Case*. (The Political Quarterly. Vol. 69, No. 3, pp. 215 – 223).

Brown, Michael – Boardman, Steve (2007). *Válka a království ve 14. století*. In: Samek, Daniel (ed.) (2007). *Dějiny Skotska*. (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).

Buchanan, Allen (1991). *Secession: The Morality of Political Divorce from Fort Sumter to Lithuania and Quebec*. (Oxford: Westview Press).

Cameron, David (2011). *We Stand Ready to Deliver for Scotland*. (Conservatives.com. http://www.conservatives.com/News/Speeches/2011/04/David_Cameron_We_stand_ready_to_deliver_for_Scotland.aspx, 27.3.2014).

Clegg, Nick (2014). *Speech to Scottish Liberal Democrat Spring Conference*. (Scottish Liberal Democrats. <http://www.scotlibdems.org.uk/news/2014/03/nick-cleggs-speech-scottish-liberal-democrat-spring-conference>, 1.4.2014).

Collins English Dictionary. *Safe seat definition*. (<http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/safe-seat>, 8.5.2015).

Conservative Party (1997). *Conservative Party General Election Manifesto: You Can Only Be Sure with Conservatives*. (<http://www.conservative-party.net/manifestos/1997/1997-conservative-manifesto.shtml>, 18.3.2015).

Coxall, Bill – Robins, Lynton – Leach, Robert (2003): *Contemporary British Politics – 4th Edition* (New York: Palgrave Macmillan).

Deacon, Russell (2012). *Devolution in the United Kingdom*. (Edinburgh: Edinburgh University Press).

Dickie, Mure – O'Connor, Sarah (2014). *Mark Carney Warns Scotland over Currency Union Hopes*. (29.1.2014, The Financial Times. <http://www.ft.com/cms/s/0/dc0b3a90-88df-11e3-bb5f-00144feab7de.html#axzz3Sz3iVIS2>, 11.2.2015).

Dodds, Antonia – Seawright, David (2004). *The Politics of Identity: Scottish Nationalism* In: O'Neil, Michael eds. (2004). *Devolution and British Politics* (Harlow: Pearson Education).

Financial Times (2014). *Hard Truths about 'Scotland's Oil'*. (24.2.2014, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/5b3f779a-9d4e-11e3-83c5-00144feab7de.html#axzz3WwIhxnUx>, 7.3.2015).

Finley, Richard (2007). *Neklidné století: Skotsko po roce 1900*. In: Samek, Daniel (ed.) (2007). *Dějiny Skotska*. (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).

Griffith, Ralph A. (2008). *Pozdní středověk (1290 – 1485)*. In: Morgan, Kenneth (ed.) (2008). *Dějiny Spojeného království*. (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).

HM Government (2012). *Scotland Act 2012* (http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/11/pdfs/ukpga_20120011_en.pdf, 19.11.2014).

Holden, Helen (2010). *The Commission on Scottish Devolution – the Calman Commission*. (London: House of Commons Library. www.parliament.uk/briefing-papers/SN04744.pdf, 18.3.2015).

Labour Party (1997). *Labour Party 1997 Manifesto: New Labour, Because Britain Deserves Better*. (<http://www.labour-party.org.uk/manifestos/1997/1997-labour-manifesto.shtml>, 29.3.2014).

Leonard, Patrick (2015). *Yes Scotland or Better Together?* (Institute of Politics: Harvard University. <http://www.iop.harvard.edu/yes-scotland-or-better-together>, 20.3.2015).

Liberal Democrats (1997). *Make the Difference: Liberal Democrats Manifesto 1997* (<http://www.politicsresources.net/area/uk/e97/man/ld97man.htm#ref>, 18.3.2015).

Lynch, Peter (2003). *Made in Scotland: Reorganising the Party after 1997*. In: Garnet, Mark – Lynch, Philip (2003): *The Conservatives in Crisis* (Manchester: Manchester University Press).

McEwan, Nicola (2004). *Pragmatic Nationalists? The Scottish Labour Party and Nationalism* In: Hassan, Gerry ed. (2004). *The Scottish Labour Party: History Institutions and Ideas*. (Edinburgh: Edinburgh University Press).

McInnes, Roderick – Ayres, Steven – Hawkins, Oliver (2014). *Scottish Independence Referendum 2014: Analysis of Results* (London: House of Commons Library).

McLeish, Henry (2012). *Scotland The Growing Divide: New Nation, New Ideas*. (Scotland: McLeish Viewpoints).

Miller, David – Colemanová, Janet – Connolly, William – Ryan, Alan (eds.) (2003): *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. (Brno: Barrister and Principal).

Milliband, Ed (2014). *Speech to Scottish Labour Conference*. (Scottish Labour. <http://www.scottishlabour.org.uk/blog/entry/speech-to-scottish-labour-conference-by-ed-miliband-mp>, 30.3.2014).

Mitchell, James (2003). *Devolution and the Future of the Union*. In: Fisher, Justin – Denver, David – Benyon, John (eds.) (2003). *Central Debates in British Politics*. (Harlow: Pearson Education).

Molloy, Antonia (2014). *George Osborne Warns Scotland that a 'Yes' Vote Will Mean Losing the Pound*. (The Independent. <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/george-osborne-warns-scotland-that-a-yes-vote-will-mean-losing-the-pound-9125479.html?printService=print>, 7.11.2014).

Nicoll, Alexandr (2014). *UK Constitution – A Three-Act Play*. (The Survival Editor's Blog. International Institute of Strategic Studies. <http://www.iiss.org/en/politics%20and%20strategy/blogsections/2014-d2de/december-188c/uk-constitution-ac00>, 2.4.2015).

Patterson, Daniela (2014). *Scottish Independence: The Way to Go?* In: Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni (3/2014). (Plzeň: Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni).

Pentland, Gordon (2015). *Edward Heath, The Declaration of Perth and The Scottish Conservative and Unionist Party, 1966 – 1970*. (20th Century British History. Oxford Journals. <http://tcbh.oxfordjournals.org/content/early/2015/01/04/tcbh.hwu064.abstract>, 4.3.2015).

Petřík, Lukáš (2008). *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Regana*. (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Philip, Andy (2012). *Nick Clegg Urges 'No' to Scottish Independence*. (2.3.2012, The Independent. <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nick-clegg-urges-no-to-scottish-independence-7493921.html>, 1.4.2014).

Ramsden, John (ed.) (2006). *Oxfordský průvodce britskou politikou 20. století*. (Praha: Prostor).

Roberts, Andrew (2008). *A History of English Speaking Peoples Since 1900*. (New York: Harper Perennial).

Rosůlek, Přemysl (2014). *Politický secesionismus a etické teorie: Allen Buchanan a jeho kritici*. (Brno: Barrister and Prinicpal).

Salmond, Alex (2012). *Speech: Scotland's Place In The World*. (SNP Official Page. <http://www.snp.org/speech/2012/jan/scotlands-place-world>, 28.3.2014).

Salmond, Alex (2013). *First Minister Alex Salmond Gives His Spring Conference 2013 Adress*. (SNP Official Page. <http://www.snp.org/speech/2013/mar/first-minister-alex-salmond-gives-his-spring-conference-2013-address>, 26.3.2014).

Scottish Conservative Party (1999). *Scotland First: Scottish Conservative Party Manifesto 1999*. (Edinburgh: Scottish Conservative Party Office. <http://www.scottishconservatives.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/Scottish-Parliament-1999.pdf>, 18.3.2015).

Scottish Conservative Party (2003). *It's Time To Do Something about It: Scottish Conservative Party Manifesto 2003*. (Edinburgh: Scottish Conservative Party Office. <http://www.scottishconservatives.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/Scottish-Parliament-2003.pdf>, 18.3.2015).

Scottish Executive (2007). *Choosing Scotland's Future: A National Conversation*. (Edinburgh. <http://www.berria.eus/dokumentuak/dokumentua337.pdf>, 7.3.2015).

Scottish Labour Party (2007). *Building Scotland: Scottish Labour Party Manifesto*. (Glasgow: Scottish Labour Party. http://www.politicsresources.net/area/uk/ass07/man/scot/Labour_Manifesto_Final.pdf, 15.3.2015).

Scottish Labour Party (2014). *Scottish Labour Devolution Commission: Powers for a Purpose-Strengthening Accountability and Empowering People*. (http://s.bsd.net/scotlab/default/page/file/84d4333200cc733f2c_61m6b23i3.pdf, 29.3.2014).

Scottish Liberal Democrats (1999). *Raising the Standard: Scottish Parliament Manifesto 1999*. (BBC News. http://news.bbc.co.uk/hi/english/static/events/scotland_99/manifestos/libdems/scotuk.htm, 18.3.2015).

Scottish Liberal Democrats (2012). *Federalism: the Best Future for Scotland*. (Edinburgh: Scottish Labour Party. https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/no2nuisancecalls/pages/228/attachments/original/1412933917/Federalism_the_best_future_for_Scotland.pdf?1412933917, 16.3.2015).

Scottish National Party (1997). *The SNP General Election Manifesto 1997*. (<http://www.politicsresources.net/area/uk/ge97/man/snp97.pdf>, 4.3.2015).

Scottish National Party (2007). *Manifesto 2007*. (<http://www.brs-snp.org/2007manifesto.pdf>, 28.3.2014).

Scottish National Party (2011). *Scottish National Party Manifesto*. (http://votesnp.com/campaigns/SNP_Manifesto_2011_lowRes.pdf, 28.3.2014).

Scottish National Party (2012). *Choice: A Historic Opportunity For Our Nation*. (http://www.snp.org/sites/default/files/issue/documents/yes_-_choice.pdf, 26.3.2014).

Scottish Parliament (2007). *2007 Election: Summary of Seats by Party*. (<http://www.scottish.parliament.uk/Electionresults/2007%20election/Table1.pdf>, 15.3.2015).

Scottish Parliament (2012). *The Scotland Act*. (The Scottish Parliament Official Website. <http://www.scottish.parliament.uk/visitandlearn/Education/21139.aspx>, 20.3.2015).

Seawright, David (2004). *The Scottish Conservative and Unionist Party: 'the lesser spotted Tories?* (School of Politics and International Studies. University of Leeds. <http://www.polis.leeds.ac.uk/assets/files/research/working-papers/wp13seawright.pdf>, 18.3.2015).

Svoboda, Ondřej (2014). *Skotské referendum o nezávislosti: Cesta k rozpadu Británie?* (25.8.2014, Ústav mezinárodních vztahů. Mezinárodní politika. <http://www.iir.cz/article/skotske-referendum-o-nezavislosti-cesta-k-rozpadu-britanie>, 11.2.2015).

The Economist (1997). *Devolution: The Choice for Scotland and Wales*. (4.9.1997, <http://www.economist.com/node/155992>, 20.1.2015).

The Economist (2014a). *Comparing Scotland's Campaigns: Aye'll Be Back*. (14.8.2014, <http://www.economist.com/news/britain/21612194-scotlands-pro-independence-movement-will-outlive-next-months-referendum-ayell-be-back>, 28.12.2014)."

The Economist (2014b). *How Long Would Scotland Keep Sterling? The Political Appeal of Currency Union and Disunion*. (17.9.2014, <http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2014/09/how-long-would-scotland-keep-sterling>, 13.2.2015).

The Economist (2014c). *Scottish Independence: Alex Salmond's Big Problem*. (20.2.2014, <http://www.economist.com/news/britain/21596935-battle-scotland-has-come-turn-dispute-over-currency-which-unionists-are>, 13.2.2015).

The Economist (2014d). *Scottish Independence: UK RIP?* (13.9.2014, <http://www.economist.com/news/leaders/21616957-ditching-union-would-be-mistake-scotland-and-tragedy-country-it-leaves>, 28.12.2014).

The Economist (2014e). *Scottish Nationalism: How Did It Come to This?* (10.7.2014, <http://www.economist.com/news/britain/21606865-confluence-historical-forces-north-sea-oil-and-absent-minded-politicians-has-put-britains>, 26.12.2014).

The Economist (2014f). *Scotland's Independence Debate: Smoked Salmond*. (6.8.2014, <http://www.economist.com/blogs/blighty/2014/08/scotlands-independence-debate>, 11.2.2015).

The Scotsman (2008). *Four Decades on, Declaration of Perth Is Still Fueling Debate*. (21.5.2008, <http://www.scotsman.com/news/four-decades-on-declaration-of-perth-is-still-fuelling-debate-1-1169195>, 2.3.2015).

UK Political Info. *1997 General Election Results*. (<http://www.ukpolitical.info/ResultsFull97.htm>, 4.3.2015).

Watt Nicolas (2014a). *Business Leaders Attack Alex Salmond as He Hits Back over Currency Union*. (17.2.2014, The Guardian. <http://www.theguardian.com/politics/2014/feb/17/business-leaders-alex-salmond-currency-union>, 8.11.2014).

Watt, Nicolas (2014b). *UK Parties 'Ganging-up' To Bully Scots into Rejecting Independence, Says SNP*. (12.2.2014, The Guardian. <http://www.theguardian.com/politics/2014/feb/12/uk-parties-bully-rejecting-scottish-independence-snp-currency-union>, 30.3.2014).

Watt, Nicolas – Carrell, Severin (2014). *Independent Scotland: Treasury Warns of 'Unbridgeable Challenges' over Pound*. (13.2.2014, The Guardian. <http://www.theguardian.com/politics/2014/feb/12/uk-parties-rule-out-currency-union-scotland>, 30.3.2014).

Wintour, Patrick (2014). *David Cameron Sets Out 'Emotional, Patriotic' Case To Keep Scotland In UK*. (7.2.2014, The Guardian. <http://www.theguardian.com/politics/2014/>

feb/07/david-cameron-scottish-independence-referendum-olympic-park, 30.3.2014).

Yes Scotland (2012). *Yes Scotland Welcomes SNP Support for Inclusive Independence Campaign*. (http://www.yesscotland.net/yes_scotland_welcomes_snp_support_for_inclusive_independence_campaign, 29.3.2014).

8 RESUMÉ

Tématem předložené bakalářské práce byla otázka skotského secesionismu v reflexi britských politických stran na britské celostátní i skotské regionální úrovni. Těžištěm práce se stala analýza volebních programů, stěžejních programových dokumentů a výstupů stranických odborných komisí, jež zkoumaly otázku skotské nezávislosti, popřípadě procesu devoluce. Základní dělení zvolených politických stran bylo vedeno po štěpné linii zastánců x odpůrců skotské nezávislosti. Jako doplňující štěpná linie posloužilo rozdělení na politické strany s celostátní působností a regionální politické strany, respektive regionální odnože celostátních politických stran. Na základě těchto kritérií práce analyzovala následující strany: Conservative Party, Labour Party, Liberal Democrats a Scottish National Party (SNP).

Bakalářská práce poskytla jasnou odpověď na otázku, jak se lišilo vnímání otázky skotské nezávislosti (skotského secesionismu) u jednotlivých britských politických stran a jak se toto stanovisko promítalo do konkrétních navrhovaných politik (*policy*) zmíněných ve volebních programech. Ukázala, že v programové agendě britských politických stran se otázka významněji objevila až v 70. letech a objasnila tezi, že podpora nacionalistické politické agendy rostla ruku v ruce se slábnutím a krizemi skotského hospodářství. Rovněž vysvětlila fakt, že všechny britské politické strany vždy uznávaly existenci samotného skotského národa či skotské národní kultury a skotský nacionalismus tak nikdy nebyl programovým vlastnictvím pouze jedné politické strany.

Klíčová slova: skotský secesionismus, skotský nacionalismus, skotská nezávislost, devoluce, britské politické strany, analýza volebních programů

The topic of the submitted bachelor thesis was an issue of Scottish secessionism in a reflection of British political parties on British state level and Scottish regional level. A main part of the thesis consisted of an analysis of election manifestos, crucial programmatic documents and outcomes of party expert commissions that analyzed an issue of Scottish independence or a process of devolution. A main sorting of political parties was based on two cleavages: the supporters vs the opponents of the Scottish independence and as an additional cleavage a sorting on parties with national reach and regional parties, i.e. regional branches of national political parties, was used. Based on these criteria the thesis analyzed following political parties: the Conservative Party, the Labour Party, the Liberal Democrats and the Scottish National Party (SNP).

The bachelor thesis offered a clear answer to the question, how the political parties differed in their stance on an issue of Scottish independence (Scottish secessionism) and how these stances were reflected in particular policies mentioned in election manifestos. The thesis showed, that the issue appeared significantly in political agenda of British political parties as late as 1970s, and made clear, that a support for nationalistic political agenda grew hand in hand with a weakening and crises of the Scottish economy. It also explained a fact that all British political parties always recognized the existence of independent Scottish nation or Scottish national culture. Thus, Scottish nationalism has never been a programmatic property of one single political party.

Keywords: Scottish secessionism, Scottish nationalism, Scottish independence, devolution, British political parties, election manifesto analysis